

Vaasan yliopisto
UNIVERSITY OF VAASA

Jinna Jylhä

Osakeyhtiön osakeluovutusten verotus

Laskentatoimen ja rahoituksen yksikkö
Talousoikeuden pro gradu -tutkielma
Kauppatieteiden maisteriohjelma

Vaasa 2021

VAASAN YLIOPISTO**Laskentatoimen ja rahoituksen yksikkö**

Tekijä:	Jinna Jylhä
Tutkielman nimi:	Osakeyhtiön osakeluovutusten verotus
Tutkinto:	Kauppatieteiden maisteri
Oppiaine:	Talousoikeus
Työn ohjaaja:	Juha Lindgren
Valmistumisvuosi:	2021
Sivumäärä:	80

TIIVISTELMÄ:

Käsittelen tutkielmassani osakeyhtiön osakeluovutusten verotusta. Osakeluovutuksella tarkoitan osakkeiden omistusoikeuden vastikkeellista luovutusta, jollaisena pidetään tavallisimmin osakkeiden kauppaa tai vaihtoa. Aihe on ajankohtainen, sillä osakeyhtiön verotuksen toimittamiseen ja osakeluovutusten verokohteluun vaikuttanut tulolähdejako on uudistunut verovuodesta 2020 alkaen. Lisäksi yhtiöiden harjoittaman arvopaperikaupan merkitys on viime vuosikymmenen aikana kasvanut huomattavasti ja kaupankäyntitavat ovat mahdollistuneet yhä useammalle. Arvopaperikaupan sekä osakeluovutusten verotukseen liittyy huomattava määrä tulkintakysymyksiä.

Verovuoden 2020 alusta voimaan tullessa tulolähdejaon uudistuksessa henkilökohtainen tulolähde on poistettu muun muassa osakeyhtiöiltä. Yhtiön toiminta verotetaan nykyään sen toiminnan luonteesta riippumatta elinkeinotoiminnan tulolähteessä. Elinkeinotoiminnan tulolähteeseen on otettu uusi omaisuuslaji, muu omaisuus, joka on omaisuutta, joka ei kuulu elinkeinotoimintana pidettävän toiminnan käyttöön. Maataloustoiminta verotetaan kuitenkin edelleen maatalouden tuloverolain säännösten mukaan maatalouden tulolähteessä.

Tulolähdejaon uudistuksen myötä osakeluovutusten verokohtelu määräytyy lähtökohtaisesti elinkeinoverolain säännöksiin perustuen sen mukaan, mihin omaisuuslajiin luovutuksen kohteena olevien osakkeiden katsotaan kuuluvan. Uudistuksen seurauksena tulolähteen valintaa koskevat tulkintakysymykset ovat pääosin siirtyneet omaisuuslajeja koskevaan arviointiin. Nykyään omaisuus jaotellaan verotuksessa rahoitus-, vaihto-, sijoitus-, käyttö- ja muuhun omaisuuteen. Käsittelen sitä, miten osakeluovutuksia verotetaan kussakin omaisuuslajissa ja miten osakeluovutusten verotus on muuttunut tulolähdejako koskevan uudistuksen seurauksena.

Osake on omaisuutta, joka voi kuulua mihin tahansa omaisuuslajiin omistuksen luonteesta ja olosuhteista riippuen. Tutkielmassani käsittelen eri omaisuuslajien tunnusmerkkejä sekä millaisten periaatteiden avulla tulkintaa omaisuuslajien välillä tehdään. Lähtökohtaisesti ennen tulolähdejaon uudistusta henkilökohtaiseen tulolähteeseen kuulunut omaisuus sijoitetaan nykyään muun omaisuuden omaisuuslajiin, minkä takia käyn tutkielmassa läpi myös uudistusta edeltänyttä oikeuskäytäntöä tulolähdejakoan liittyvistä tulkintaongelmista. Tutkielmassa käsittelen myös sitä, ovatko omaisuuslajien soveltamisalat muuttuneet tulolähdejaon uudistuksen myötä.

Käytän tutkielmassani oikeusdogmaattista metodia, joka on oikeudellisessa tutkimuksessa yleisesti käytetty metodi. Tavoitteena on tutkia oikeusjärjestyksen sisältöä ja selvittää miten yksittäisiä oikeuslähteitä sovelletaan käsiteltävänä olevassa tulkintakysymyksessä. Tutkielmani aineistona käytän oikeuslähteistä saatavilla olevaa tietoa eli ennen tulolähdejaon uudistusta sovellettua lainsäädäntöä sekä voimassa olevaa lainsäädäntöä, hallituksen esityksiä, lainopillista kirjallisuutta ja yleistä oikeuskäytäntöä.

AVAINSANAT: vero-oikeus, osakeluovutus, omaisuuslaji, tulolähdejako, luovutusvoitto, luovutustappio

Sisällys

KUVIOLUETTELO	4
LYHENNELUETTELO	5
1. JOHDANTO	6
1.1. Tutkimusaihe ja -lähtökohdat	6
1.2. Tutkimusmenetelmä ja -aineisto	8
1.3. Tutkimusongelma	10
2. OSAKEYHTIÖN TULOLÄHDEJAKO	13
2.1. Elinkeinotoiminnan tulolähde	16
2.2. Maatalouden tulolähde	20
3. LUOVUTETTAVIEN OSAKKEIDEN LUONNE JA OMAISUUSLAJI	25
3.1. Rahoitusomaisuus	28
3.2. Vaihto-omaisuus	32
3.3. Sijoitusomaisuus	36
3.4. Käyttöomaisuus	38
3.5. Muu omaisuus	43
4. OSAKELUOVUTUSTEN VEROTUS	51
4.1. Luovutusvoitto tai -tappio	51
4.2. Realisoitumattomat arvomuutokset ja jaksottaminen	54
4.3. Verovapaat osakeluovutukset	60
4.4. Veronalaiset osakeluovutukset	64
4.5. Luovutustappioiden vähennyskelpoisuus	66
4.5.1. Kokonaan vähennyskelvoton luovutustappio	66
4.5.2. Rajoitetusti vähennyskelpoinen luovutustappio	67
4.5.3. Kokonaan vähennyskelpoinen luovutustappio	69
5. JOHTOPÄÄTÖKSET	71
LÄHDELUETTELO	74

Kuvioluettelo

Kuvio 1. Tulolähdejaon uudistus ja omaisuuslajit

Kuvio 2. Osakeluovutusten verotus ennen verovuoden 2020 tulolähdejakoä koskevaa uudistusta

Kuvio 3. Osakeluovutusten verotus verovuoden 2020 tulolähdejakoä koskevan uudistuksen jälkeen

Lyhenneluettelo

ArvL	laki varojen arvostamisesta verotuksessa (1142/2005)
AsVL	laki asuintalovarauksesta verotuksessa (846/1986)
Dnro	diaarinumero
EVL	laki elinkeinotulon verottamisesta (360/1968)
HE	hallituksen esitys
k.	kohta
KHO	korkein hallinto-oikeus
KonsAvL	laki konserniavustuksesta verotuksessa (825/1986)
KPL	kirjanpitolaki (1997/1336)
MVL	maatilatalouden tuloverolaki (543/1967)
TVL	tuloverolaki (1535/1992)
s.	sivu
VaVM	valtiovarainvaliokunnan mietintö
vp	valtiopäivät

1. Johdanto

1.1. Tutkimusaihe ja -lähtökohdat

Tutkimusaiheeni kuuluu talousoikeuden osa-alueista verojuridiikan piiriin. Käsittelen tutkielmassani osakeyhtiön osakeluovutusten verotusta sekä sitä, miten verovuoden 2020 alusta voimaan tullut tulolähdejako koskeva uudistus on vaikuttanut osakeluovutusten verotukseen. Tutkielmassani tarkoitan osakeluovutuksella osakkeiden omistusoikeuden vastikkeellista luovutusta, jollaisena pidetään tavallisimmin osakkeiden kauppaa tai vaihtoa¹. Aihe on ajankohtainen, sillä osakeyhtiön verotuksen toimittamiseen ja osakeluovutusten verokohteluun vaikuttanut henkilökohtainen tulolähde on poistunut verovuodesta 2020 alkaen. Lisäksi yhtiöiden harjoittaman arvopaperikaupan merkitys on viime vuosikymmenen aikana kasvanut huomattavasti ja kaupankäyntitavat ovat mahdollistuneet yhä useammalle. Arvopaperikaupan sekä osakeluovutusten verotukseen liittyvä huomattava määrä tulkintakysymyksiä.

Vuoden 2004 yritys- ja pääomaverouudistuksen myötä Suomi liittyi niiden maiden joukkoon, jotka olivat ottaneet käyttöön yhteisöjen käyttöomaisuusosakkeiden luovutusten verovapauden tiettyjä poikkeuksia lukuun ottamatta. Lainsäädännön uudistuksen keskeisenä tavoitteena oli keventää yritysten verotusta kansainvälisen verokilpailun seurauksena sekä parantaa konsernien emo- ja holdingyhtiöiden asemaa Suomessa². Uudistuksessa ei ollut tarkoitus muuttaa eri tulolähteiden tai omaisuuslajien käsitteitä, mutta uudistus lisäsi sekä tulolähdejaon että omaisuuslajiryhmittelyn merkitystä osakeluovutusten verotuksessa.

Verovuoden 2019 loppuun saakka osakeyhtiön toimintaa verotettiin elinkeinotoiminnan, maatalouden tai yhtiön henkilökohtaisen eli muun toiminnan tulolähteen tulona. Tulolähdejako vastasi elinkeinotulon verottamisesta annetun lain (EVL 360/1968,

¹ Verohallinnon ohje Dnro A192/200/2016, kohta 2.2

² HE 92/2004 vp, s. 28

jäljempänä elinkeinoverolaki), maatilatalouden tuloverolain (MVL 543/1967) ja tuloverolain (TVL 1535/1992) soveltamisaloja.³ Yhtiön toiminnan tulos saattoi jakautua kaikkiin kolmeen eri tulolähteeseen ja verotettava tulo laskettiin jokaisessa tulolähteessä erikseen⁴. Yhtiön omaisuus jaettiin elinkeinoverolaissa rahoitus-, vaihto-, sijoitus- ja käyttöomaisuuteen sen perusteella, mihin tarkoitukseen varallisuus oli yhtiölle hankittu.⁵ Sellainen varallisuus, joka ei liittynyt yhtiön elinkeinotoimintaan, katsottiin kuuluvan yhtiön henkilökohtaiseen tulolähteeseen ja verotettiin tuloverolain säännösten mukaan.⁶ Tuloverolaissa omaisuutta ei lajitella elinkeinoverolain tavoin omaisuuslajeihin.

Tulolähdejako koskevan uudistuksen yhteydessä elinkeinoverolain soveltamisalaa on muutettu siten, että verovuodesta 2020 alkaen tuloverolain mukaan verotettava yhtiön henkilökohtainen tulolähde on poistettu eräiltä yhteisöiltä kuten osakeyhtiöiltä. Uudistuksen seurauksena osakeyhtiön toiminta verotetaan yhtiön toiminnan luonteesta riippumatta elinkeinotoiminnan tulolähteessä muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta.⁷ Elinkeinotoiminnan tulolähteeseen on otettu uusi omaisuuslaji, muu omaisuus, joka on omaisuutta, joka ei kuulu elinkeinotoimintana pidettävän toiminnan käyttöön.⁸ Uudistuksen tarkoituksena on ollut selkeyttää ja yksinkertaistaa verotettavan tulon laskemista ja poistaa tulolähdejaon aiheuttamia tulkintaongelmia. Maatalouden tulos verotetaan kuitenkin edelleen maatilatalouden tuloverolain säännösten mukaan.⁹

Tulolähdejaon uudistuksen myötä ja henkilökohtaisen tulolähteen poistuttua osakeluovutukset verotetaan nykyisin lähtökohtaisesti elinkeinoverolain säännösten mukaan poikkeuksena maataloustoimintaa harjoittavien yhtiöiden osakeluovutukset. Osakeluovutusten verokohtelu määräytyy pääsääntöisesti yksinomaan elinkeinoverolain

³ VaVM 29/2018 vp, s. 3; Verohallinnon ohje VH/5788/00.01.00/2019, kohta 1

⁴ Airaksinen, Pulkkinen & Rasinaho 2018, s. 62

⁵ Kisanlahti & Leppiniemi 2017, s. 28

⁶ Engblom, Holla, Järvinen, Kellas, Lampinen, Lepistö, Nuotio, Paronen, Rautajuuri, Sandelin, Torkkel & Äimä 2013, s. 35

⁷ HE 257/2018 vp, s. 20

⁸ Penttilä 2019, s. 138

⁹ HE 257/2018 vp, s. 20-21

säännöksiin perustuen sen mukaan, mihin omaisuuslajiin luovutuksen kohteena olevien osakkeiden katsotaan kuuluvan. Arvioitaessa osakeluovutusten verokohtelua tulolähdejako koskevat tulkintakysymykset ovat uudistuksen seurauksena pääosin poistuneet. Se, mihin omaisuuslajiin osakkeiden katsotaan kuuluvan, tulee kuitenkin edelleen arvioitavaksi. Tulkintaongelmat ovat osittain siirtyneet tulolähdejako koskevista tulkintakysymyksistä omaisuuslajien väliseen rajanvetoon.

1.2. Tutkimusmenetelmä ja -aineisto

Käytän tutkielmassani oikeusdogmaattista metodologiaa, joka on oikeudellisessa tutkimuksessa yleisesti käytetty menetelmä. Metodin tarkoituksena on luoda oikeusjärjestyksen sisällöstä sellainen kokonaiskuva, joka on mahdollisimman johdonmukainen, ymmärrettävä ja systemaattinen. Oikeusdogmaattista metodologiaa käytettäessä tulkitaan ja systematisoidaan voimassa olevaa oikeutta, joka muodostuu esimerkiksi säädöksistä, niiden esitöistä, tuomioistuinratkaisuksista ja näiden perusteella syntyneestä oikeuskäytännöstä. Ottamalla kantaa oikeusjärjestyksen sisältöön näkökulmaa voidaan luonnehtia sisäiseksi.¹⁰ Tutkielman tarkoitus on esitellä voimassa olevaa oikeustilaa, mutta toisaalta tuoda esiin siihen liittyviä tulkintakysymyksiä ja ongelmia. Tulkitsemalla eri oikeuslähteistä saatavilla olevaa tietoa luodaan tulkintasuosituksia tulkintakysymyksiin, joita käytännössä kohdataan.

Oikeusdogmaattisella tutkimuksella tavoitellaan oikeusjärjestyksen käsitteellistä ja muodollista johdonmukaisuutta sekä yhdenmukaisuutta. Näin ollen olosuhteiltaan toisiaan vastaavat tapaukset on ratkaistava samalla tavoin lakia sovellettaessa. Säännöksiä tutkimalla pyritään tulkitsemaan ja luomaan tietoa voimassa olevasta oikeudesta sekä välttämään käsitteiden ja ratkaisukäytännön välisiä ristiriitoja. Tavoitteena on tutkia oikeusjärjestyksen sisältöä ja selvittää miten yksittäisiä

¹⁰ Tuori 2007, s. 160

oikeuslähteitä sovelletaan käsiteltävänä olevassa tulkintakysymyksessä.¹¹ Tavoitteena on selvittää ja luoda myös yleisiä tukintaohjeita, joita lainkäyttäjät voivat soveltaa yksittäisiin oikeusongelmiin. Tutkin voimassa olevaa oikeutta tulkitsemalla eri oikeuslähteistä saatavilla olevaa tietoa, mutta aina yksittäisiin tulkintakysymyksiin ei kuitenkaan kyetä antamaan selvää ratkaisua.

Käytän tutkielmassani oikeusdogmaattisessa tutkimuksessa tyypillisesti käytettäviä lähteitä. Oikeuslähdeopissa oikeuslähteet jaetaan perinteisesti vahvasti velvoittaviin ja heikosti velvoittaviin lähteisiin. Vahvasti velvoittavat oikeuslähteet ovat lainkäyttäjää sitovia lähteitä ja niihin kuuluvat säädökset, esityöt ja oikeuskäytäntö. Heikosti velvoittavia eli institutionaalisia lähteitä saadaan käyttää ratkaisun tukena, mutta niiden käyttö ei ole pakollista. Heikosti velvoittavia oikeuslähteitä ovat esimerkiksi oikeuskirjallisuus ja oikeustaloustieteelliset periaatteet.¹²

Tutkielmani aineistona käytän oikeuslähteistä saatavilla olevaa tietoa eli ennen tulolähdejaon uudistusta sovellettua lainsäädäntöä sekä voimassa olevaa lainsäädäntöä, hallituksen esityksiä, lainopillista kirjallisuutta ja yleistä oikeuskäytäntöä. Erityisesti oikeuskäytäntö ja oikeuskirjallisuus ovat merkittävässä asemassa. Yksittäisiä säännöksiä on tarkasteltava oikeuskäytännön ja -kirjallisuuden valossa, jotta niiden merkitys eri tilanteissa täsmentyy. Siltä osin kuin käsiteltävänä olevat säännökset ovat muuttuneet, voimassa olevan lainsäädännön aikaisia oikeustapauksia ei ole ehtinyt vielä merkittävästi kertyä, joten tulolähdejako koskevan uudistuksen jälkeinen oikeuskäytäntö ei ole vielä vakiintunut. Tämän vuoksi pyrin tulkitsemaan voimassa olevaa lainsäädäntöä aikaisemman oikeuskäytännön ja muiden oikeuslähteiden perusteella.

Omaisuuslajien välinen rajanveto on usein tulkinnanvaraista arvioitaessa osakeluovutusten verotusta. Tutkielmassani käsittelen eri omaisuuslajien tunnusmerkkejä sekä millaisten periaatteiden avulla tulkintaa eri omaisuuslajien välillä

¹¹ Husa, Mutanen & Pohjalainen 2008, s. 20; Tuori 2007 s. 163

¹² Laakso 1990, s. 65

tehdään. Kaikkiin tapauksiin soveltuvia oikeusohjeita ei kuitenkaan ole. Usein käsillä on tilanne, jossa tiettyyn omaisuuserään liittyy usealle omaisuuslajille ominaisia tunnusmerkkejä. Näin on erityisesti osakkeen kohdalla, joka voi kuulua mihin tahansa omaisuuslajiin omistuksen luonteesta ja olosuhteista riippuen. Viime kädessä kysymys on aina tapauskohtaisesta harkinnasta, jossa eri omaisuuslajien tunnusmerkkejä on arvioitava keskenään.

1.3. Tutkimusongelma

Tutkimukseni tarkoituksena on käsitellä osakeyhtiön osakeluovutusten verotusta sekä niihin liittyviä tulkintakysymyksiä. Tarkastelen myös verovuonna 2020 voimaan tulleen tulolähdejakoja koskevan muutoksen vaikutusta osakeyhtiön osakeluovutusten verotukseen sekä siihen, miten osakeluovutusten verotus on muuttunut verrattuna aikaisempaan verotuskäytäntöön. Kiinnitän huomiota myös siihen, miten eri omaisuuslajien soveltaminen vaikuttaa osakeluovutusten verokohteluun ja mitkä ovat omaisuuslajien väliset erot verotuksen toimittamisen kannalta.

Ennen tulolähdejaon uudistusta osakeluovutusten verotusta arvioitaessa ensimmäinen tulkintakysymys oli, missä tulolähteessä yhtiön toiminta verotetaan. Tulolähteen valinta tehtiin yhtiön toiminnan luonteen perusteella. Yhtiön toiminnan tulolähteen valinnalla oli olennainen merkitys, sillä tulolähteen valinta määritteli sen, minkä verolain soveltamisalan piiriin yhtiön omaisuus kuului ja osakeluovutukset verotettiin. Valintaan liittyi runsaasti tulkintakysymyksiä ja rajanvetotilanteita. Tulkinta perustui usein oikeus- ja verotuskäytäntöön.¹³

Mikäli yhtiön toiminta verotettiin elinkeinotoiminnan tulolähteessä, seuraava tulkintakysymys oli, mihin omaisuuslajiin luovutuksen kohteena olevien osakkeiden

¹³ Penttilä 2019, s. 132-133

katsottiin kuuluvan. Tulolähdejaon merkityksen lisäksi myös omaisuuslajin merkitys oli suuri, sillä vuoden 2004 yritys- ja pääomaverouudistuksen yhteydessä käyttöomaisuusosakkeiden luovutuksista saaduista voitot oli säädetty tietyissä tilanteissa kokonaan verovapaiksi.¹⁴ Yhtiön henkilökohtaisessa tulolähteessä tuloverolain säännösten mukaan verotettujen osakeluovutusten verokohtelu johti yleensä elinkeinoverolain mukaista verotusta epäedullisempaan lopputulokseen.¹⁵

Verovuodesta 2020 alkaen tuloverolain säännösten mukaan verotettava yhtiön henkilökohtainen tulolähde on poistettu ja yhtiön toiminta verotetaan yhteisömuodon perusteella elinkeinoverolain säännösten mukaan yhtiön toiminnan luonteesta riippumatta.¹⁶ Uudistuksen myötä osakeluovutusten verotus ratkaistaan osakkeiden omaisuuslajin perusteella ja elinkeinotoiminnan tulolähteeseen on otettu uusi omaisuuslaji, muu omaisuus.¹⁷ Osakkeiden omaisuuslajin merkitys on siten kasvanut entisestään tulolähdejaon uudistuksen seurauksena. Omaisuuslajin valinta on usein tulkinnanvaraista ja ratkaistava tapauskohtaisesti.

Koska tulolähdejaon uudistuksen jälkeistä oikeuskäytäntöä ei vielä ole merkittävästi, uudistuksen käytännön vaikutukset ovat vielä epäselviä. Lähtökohtana voitaneen pitää sitä, että aikaisemmin henkilökohtaiseen tulolähteeseen kuulunut omaisuus sijoitetaan nykyään muun omaisuuden omaisuuslajiin.¹⁸ Tämän takia tutkielmassa käydään läpi myös uudistusta edeltänyttä oikeuskäytäntöä tulolähdejakoön liittyvistä tulkintaongelmista. Muun omaisuuden omaisuuslajin soveltamisalaa pyritään siten selvittämään aikaisemman oikeuskäytännön kautta.

Tulolähdejako koskevalla uudistuksella saattaa toisaalta olla vaikutusta myös muiden omaisuuslajien soveltamisaloihin. Tarkastelen erityisesti sitä, onko rahoitus-, vaihto-,

¹⁴ Raitasuo 2011, s. 310

¹⁵ Ojala 2017, kohta Erityisiä rajanveto-ongelmia

¹⁶ VH/5788/00.01.00/2019, kohta 1

¹⁷ Penttilä 2019, s. 133

¹⁸ HE 257/2018, vp, s. 5; Verohallinnon ohje VH/5788/00.01.00/2019, kohta 3.1

sijoitus- tai käyttöomaisuuden soveltamisala muuttunut elinkeinotoimintaan otetun muun omaisuuden omaisuuslajin seurauksena. Tässä vaiheessa voidaan esittää erilaisia argumentteja uudistuksen vaikutuksesta eri omaisuuslajien soveltamisaloihin. Tulolähdejaon uudistuksen käytännön vaikutukset selviävät kuitenkin vasta, kun uudistuksen jälkeinen oikeuskäytäntö on ehtinyt vakiintua.

Käsittelen ensin tulolähdejakoja sekä verovuodesta 2020 alkaen voimaan tullutta tulolähdejaon uudistusta. Tämän jälkeen käsittelen yksityiskohtaisemmin eri omaisuuslajien tunnusmerkkejä. Selvitän myös aikaisemmin voimassa olleen tulolähdejaon kautta elinkeinotoiminnan tulolähteeseen otetun muun omaisuuden omaisuuslajin soveltamisalaa. Lopuksi käsittelen vielä sitä, miten osakeluovutuksia verotetaan kussakin omaisuuslajissa ja miten osakeluovutusten verotus on muuttunut tulolähdejakoja koskevan uudistuksen seurauksena.

2. Osakeyhtiön tulolähdejako

Osakeyhtiön verotuksessa tunnistettiin verovuoden 2019 loppuun saakka kolme tulolähdeä, jotka olivat elinkeinotoiminnan tulolähde, maatilatalouden toiminnan tulolähde ja yhtiön henkilökohtaisen toiminnan tulolähde. Lähtökohtana oli, että tulolähde määräytyi yhtiön harjoittaman toiminnan luonteen perusteella. Tulolähteen valinnassa otettiin huomioon toiminnan kytkeytyminen laajempaan taloudelliseen kokonaisuuteen, konserniin tai sen tyyppiseen intressipiiriin.¹⁹ Yhtiön toiminnan tulos saattoi jakautua kaikkiin kolmeen eri tulolähteeseen, jolloin verotettava tulo laskettiin kunkin tulolähteen osalta erikseen²⁰. Tulolähdejaolla oli myös osakeyhtiön osakeluovutusten verotukseen merkittävä vaikutus. Tuloverolain säännösten soveltaminen osakeluovutukseen johti yleensä yhtiön kannalta epäedullisempaan verokohteluun verrattuna siihen, jos osakeluovutus olisi verotettu elinkeinotoiminnan tulolähteessä.²¹

Tulolähdejako oli pitkään merkittävässä asemassa osakeyhtiön verotuksen toimittamisessa. Alun pitäen tulolähdejako kehitettiin veronsaajien verotulojen varmistamiseksi, mutta sittemmin sillä on ollut merkitystä myös verotuksen käytännön toteutuksen kannalta.²² Tulolähdejaolla pyrittiin myös estämään verojen välttelyä siten, että eri tulolähteiden tuloja ja tappioita ei voi vähentää keskenään²³. Näin ollen esimerkiksi elinkeinotoiminnan tulolähteessä saattoi syntyä tulosta ja henkilökohtaisessa tulolähteessä tappiota, joka ei ollut vähennettävissä elinkeinotoiminnan tulolähteessä vahvistetusta voitosta, jolloin elinkeinotoiminnan tulolähteeseen syntyi verotettavaa tulosta²⁴.

¹⁹ Verohallinnon ohje VH/5788/00.01.00/2019, kohta 1

²⁰ Järvenoja 2011, s. 579; Verohallinnon ohje VH/5788/00.01.00/2019, kohta 1

²¹ Ojala 2017, kohta Erityisiä rajanveto-ongelmia

²² Ossa 2013, s. 45; Mattila 2008, s. 88

²³ Kukkonen & Torkkeli 2018, s. 311

²⁴ Ossa 2013, s. 45; Mattila 2008, s. 88

Tulolähdejaon käsitettä ei tunneta kirjanpidossa eivätkä kirjanpidon ja verolainsäädännön tuloksenlaskentatavat ole yhtenevät. Tulos lasketaan sekä kirjanpidossa että verotuksessa itsenäisesti.²⁵ Ennen tulolähdejaon uudistusta yhtiön oli kirjanpidostaan pystyttävä ilmoittamaan kaikki tuotot ja kulut oikeaan tulolähteeseen veroilmoitusta tehtäessä²⁶. Osakeyhtiön kirjanpidon ja verotettavan tuloksen välille saattoi siis syntyä eroa tulolähdejaosta johtuen, sillä kirjanpidon tuloksessa oli mukana yhtiön koko toiminta²⁷. Näin voi edelleenkin käydä, mikäli yhtiöllä on elinkeinotulolähteen lisäksi maatalouden tulolähde, joka on edelleen voimassa tulolähdejaon uudistuksesta huolimatta.

Henkilökohtaisen tulolähteen poistamista ja tulolähdejaon uudistamista pohdittiin pitkään. Vaikka tulolähdejaon keskeisimpänä tarkoituksena oli ollut selkeyttää verotuksen toimittamista, tulolähdejaon uudistamista ehdotettiin kuitenkin samoin perusteluin. Henkilökohtaisesta tulolähteestä luopumisen tavoitteena oli selkeyttää yhteisöjen verotusta.²⁸ Tulolähdejaon katsottiin vaikeuttavan yhteisöjen verotusta, sillä verotuksen toimittaminen riippui tulolähdejaon perusteella sovellettavaksi tulevasta laista²⁹. Tulolähdejaon uudistuksen tarkoituksena oli poistaa elinkeinoverolain ja tuloverolain väliset tulkintakysymykset ja epäselvyydet³⁰. Tulolähteiden välinen rajanveto perustui paljolti oikeuskäytäntöön ja -kirjallisuuteen³¹. Uudistuksen tavoitteena oli, että kaikkea yhteisöjen toimintaa verotettaisiin kokonaisuutena elinkeinotoiminnan tulolähteessä³².

Verovuodesta 2020 alkaen henkilökohtainen tulolähde poistettiin osittain eräiltä yhteisöiltä kuten muun muassa osakeyhtiöiltä³³. Yhteisöt, joita tulolähdejaon uudistus ei

²⁵ Villa, Airaksinen, Bärlund, Jauhiainen, Kaisanlahti, Knuts, Kuoppamäki, Kymäläinen, Mähönen, Pihlajarinne, Raitio, Rissanen, Viitanen, Wilhelmsson 2014, s. 741

²⁶ Ranta-Lassila 2006, s. 37-40; Järvenoja 2011, s. 579

²⁷ Ranta-Lassila 2006, s. 37-40

²⁸ HE 257/2018 vp, s. 19

²⁹ Penttilä 2003, s. 3

³⁰ Penttilä 2019, s. 134

³¹ Ossa 2002, s. 11; Mattila 2008, s. 74; Nykänen 2007, s. 516

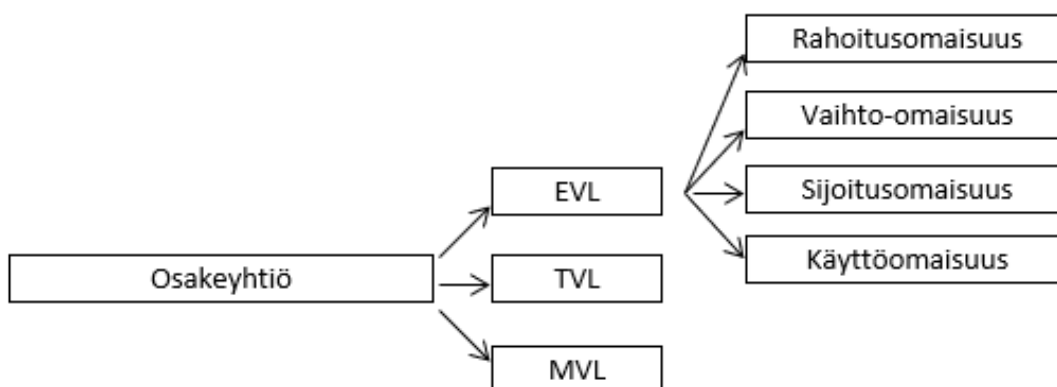
³² HE 257/2018 vp, s. 13

³³ HE 257/2018 vp, s. 1-2; Verohallinnon ohje VH/5788/00.01.00/2019, kohdat 1 ja 2.2

koske, on elinkeinoverolain 1 §:n 2 momentilla rajattu uudistuksen ulkopuolelle. Esimerkiksi yleishyödylliset yhtiöt, julkisyhteisöt, asunto-osakeyhtiöt sekä keskinäiset kiinteistöosakeyhtiöt ovat rajattu säännöksen ulkopuolelle³⁴. Näiden yhteisöjen toiminta verotetaan tuloverolain säännösten mukaan uudistuksen jälkeenkin ja elinkeinoverolakia sovelletaan vain, mikäli yhteisö harjoittaa elinkeinotoimintaa³⁵. Rajaan tarkastelun koskemaan kuitenkin osakeyhtiöitä, sillä tutkielmani aihepiiri käsittelee osakeyhtiöiden osakeluovutusten verotusta.

Tulolähdejaon uudistuksen jälkeen osakeyhtiön toiminta verotetaan yhtiömuodon perusteella elinkeinotoiminnan tulolähteessä yhtiön toiminnan luonteesta riippumatta lukuun ottamatta maataloustoimintaa, joka verotetaan edelleen maatilatalouden tulolähteessä. Yhtiön tulolähteeseen ei siten vaikuta toiminnan luonne kuten se, harjoittaako yhtiö elinkeinotoimintaa. Yhtiöllä voi näin ollen olla uudistuksen jälkeenkin sekä elinkeinotoiminnan tulolähde että maatilatalouden tulolähde.³⁶ Kuviossa 1 olen esittänyt tulolähdejako koskevasta uudistuksesta seuranneen muutoksen osakeyhtiön toiminnan verotukseen ja omaisuuslajeihin.

Tulolähdejako ja omaisuuslajit ennen tulolähdejaon uudistusta

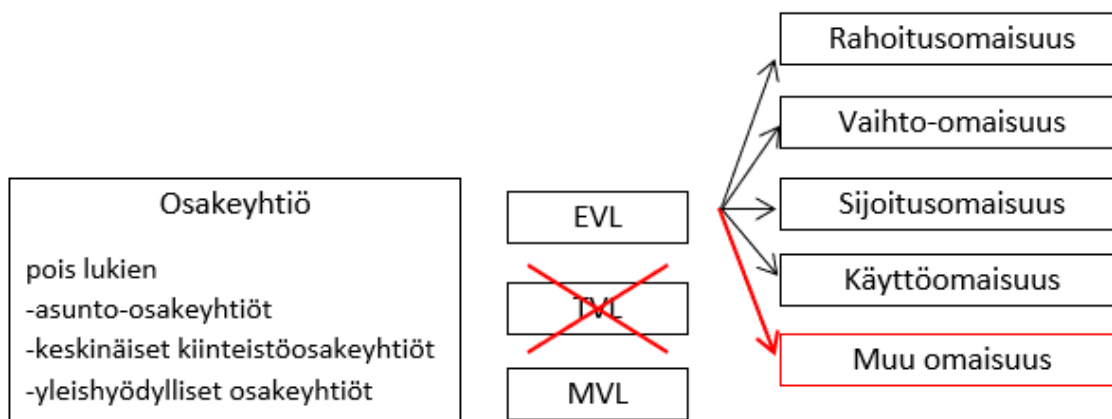

³⁴ Penttilä, Nykänen & Nieminen 2019, s. 140-141; Verohallinnon ohje VH/5788/00.01.00/2019, kohta 2.3; VaVM 29/2018 vp, s. 5

³⁵ HE 257/2018 vp, s. 21

³⁶ Verohallinnon ohje VH/5788/00.01.00/2019, kohta 2.2

Tulolähdejako ja omaisuuslajit tulolähdejaon uudistuksen jälkeen

KUVIO 1. Tulolähdejaon uudistus ja omaisuuslajit

2.1. Elinkeinotoiminnan tulolähde

Elinkeinotoiminnan harjoittamiseksi katsottu toiminta on määritelty elinkeinoverolain 1 ja 2 §:ssä. Elinkeinotoiminnalla tarkoitetaan elinkeinoverolain 1 §:n mukaan liike- ja ammattitoimintaa. Elinkeinoverolain 2 §:n mukaan verovelvollisen harjoittama liike- ja ammattitoiminta muodostavat elinkeinotoiminnan tulolähteen, jota verotetaan elinkeinoverolain säännösten mukaan.

Elinkeinotoiminnan käsitettä tai tunnusmerkkejä ei ole tarkemmin määritelty elinkeinoverolaissa, vaan sen tarkempi määrittely on syntynyt oikeuskäytännön ja -kirjallisuudessa. Elinkeinotoiminnalla tarkoitetaan tulonhankkimistoimintaa, jonka tunnusmerkkejä ovat voiton tavoittelu, toiminnan itsenäisyys, suunnitelmallisuus, jatkuvuus, riski ja toiminnan kohdistuminen näkyvällä tavalla rajoittamattomaan tai ainakin laajahkoon rajoitettuun henkilökuntaan³⁷. Tärkeimpänä elinkeinotoiminnan tunnusmerkkinä on toiminnan aktiivisuus, johon kaikkien edellä mainittujen

³⁷ Kulovaara 2013, s. 107; Myrsky 2012, s. 211; HE 257/2018 vp, s. 5

tunnusmerkkien voidaan katsoa sisältyvän³⁸. Toimintaa on tarkasteltava kokonaisuutena. Yksittäisen tunnusmerkin täyttymättä jättäminen ei kuitenkaan estä pitämistä toimintaa elinkeinotoimintana.³⁹

Verovuoden 2019 loppuun saakka yhtiön harjoittaman toiminnan luonne ja elinkeinotoiminnan tunnusmerkkien täyttymisen arviointi oli erityisen merkittävässä roolissa, sillä yksinomaan nämä seikat vaikuttivat siihen, sovellettiinko yhtiön toimintaan elinkeinoverolakia ja minkä lain mukaan yhtiön verotettava tulo laskettiin⁴⁰. Henkilökohtaisen tulolähteen poistuttua elinkeinotoiminnan käsitteellä ei ole yhtiön tulolähteen valinnan kannalta vastaavaa merkitystä, mutta vastaaville periaatteille voidaan edelleen antaa merkitystä määriteltäessä, mihin omaisuuslajiin yhtiön varallisuus sijoitetaan. Lisäksi elinkeinotoiminnan käsite on edelleen merkityksellinen, mikäli kysymys on yhteisöstä, jota tulolähdejaon uudistus ei koske.

Kuten edellä on todettu, elinkeinoverolain soveltamisalaa on muutettu verovuodesta 2020 lähtien siten, että elinkeinoverolain 1 §:ään on lisätty uusi 2 momentti, jonka perusteella elinkeinoverolakia sovelletaan yhtiön toiminnan luonteesta riippumatta yhteisömuodon perusteella muun muassa osakeyhtiöihin⁴¹. Elinkeinoverolakia ei sovelleta yhteisömuodon perusteella kuitenkaan silloin, kun kyseessä on muun muassa esimerkiksi asunto-osakeyhtiölaissa tarkoitettu asunto-osakeyhtiö, keskinäinen kiinteistöosakeyhtiö tai yleishyödyllinen osakeyhtiö. Näiden yhteisöjen osalta elinkeinoverolain soveltaminen säilyy uudistuksen jälkeen entisellään ja elinkeinoverolakia sovelletaan vain, mikäli yhtiö harjoittaa elinkeinotoimintaa.⁴²

Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisussa KHO 2014:36 oli kysymys keskinäisestä kiinteistöosakeyhtiöstä, jonka osakkeet tuottivat oikeuden hallita yhtiön omistamassa rakennuksessa huoneistoja, jotka olivat tuotanto-, varasto-, näyttely-, neuvottelu- ja

³⁸ Kulovaara 2013, s. 100

³⁹ Andersson & Penttilä 2014, s. 20

⁴⁰ Mattila 2009, s. 132

⁴¹ Verohallinnon ohje VH/5788/00.01.00/2019, kohta 2.3

⁴² Penttilä ja muut 2019, s. 140-141; VaVM 29/2018 vp, s. 5; Verohallinnon ohje VH/5788/00.01.00/2019, kohta 2.3; Penttilä ja muut 2019, s. 141

toimistotiloja. Keskinäisen kiinteistöosakeyhtiön hallitsema tiloja käytettiin sen emoyhtiön liiketoiminnassa, joten yhtiöllä katsottiin olevan liiketoiminnallinen yhteys. Keskinäisen kiinteistöosakeyhtiön toimintaa verotettiin näin ollen elinkeinoverolain säännösten mukaisesti.

Tulolähdejaon uudistuksen jälkeen keskinäisen kiinteistöosakeyhtiön ja asunto-osakeyhtiön toiminta verotetaan edelleenkin tuloverolain ja elinkeinoverolain mukaan niiden toiminnan luonteesta riippuen⁴³. Keskinäisen kiinteistöosakeyhtiön tai asunto-osakeyhtiön osakeomistuksiin liittyvä toiminta ei pääsääntöisesti täytä elinkeinotoiminnan tunnusmerkkejä, sillä oikeuskäytännön perusteella niiden tavanomaista toimintaa ei pidetä elinkeinotoimintana. Myöskään keskinäisen kiinteistöosakeyhtiön tai asunto-osakeyhtiön harjoittamaa vuokraustoimintaa ei tavanomaisesti pidetä elinkeinotoimintana.⁴⁴ Näin ollen näiden yhtiöiden harjoittama toiminta ja osakeluovutukset verotetaan uudistuksen jälkeenkin pääsääntöisesti henkilökohtaisessa tulolähteessä tuloverolain mukaan.

Elinkeinoverolain 1 §:n 2 momentin luettelo yhteisöistä, joita henkilökohtaisen tulolähteen poistamista koskeva uudistus ei koske, on tyhjentävä. Näin ollen elinkeinoverolakia sovelletaan yhteisömuodon perusteella muihin kuin säännöksessä nimenomaisesti mainittuihin yhteisöihin, vaikka toiminta muistuttaisikin jonkin säännöksessä mainitun yhteisön toimintaa.⁴⁵ Esimerkiksi niin sanotut tavalliset kiinteistöosakeyhtiöt sekä osakeyhtiöt, joihin voidaan asunto-osakeyhtiölain 28 luvun 3 §:n perusteella soveltaa osittain asunto-osakeyhtiölaissa olevia säännöksiä, verotetaan tulolähdejaon uudistuksen seurauksena elinkeinoverolain säännösten mukaan⁴⁶.

Elinkeinotoiminnan harjoittamisen määritelmää ei ole ollut tarkoitus muuttaa tulolähdejaon uudistuksen yhteydessä. Yhtiön toimintaa ei edelleenkään pidetä elinkeinotoimintana, jos yhtiön toiminnan luonne ei täytä elinkeinotoiminnan

⁴³ Penttilä ja muut 2019, s. 140-141; Verohallinnon ohje VH/5788/00.01.00/2019, kohta 2.3

⁴⁴ HE 257/2018 vp, s. 5 ja 10

⁴⁵ VaVM 29/2018 vp, s. 5

⁴⁶ Verohallinnon ohje VH/5788/00.01.00/2019, kohta 2.3

tunnusmerkkejä. Tämä ei vaikuta kuitenkaan toiminnan verotuksellisen luonteen arviointiin, yhtiön toiminta verotetaan yhteisömuodon perusteella elinkeinoverolain säännösten mukaan, vaikka yhtiö ei harjoita elinkeinotoimintaa. Näin ollen elinkeinotoiminnan määritelmää koskeva aikaisempi oikeuskäytäntö on edelleen sovellettavissa.⁴⁷

Oikeuskirjallisuudessa on toisaalta tuotu esiin näkemys, että elinkeinotoiminnan määritelmä olisi tulolähdejaon uudistuksen seurauksena muuttunut tulkinnanvaraiseksi. Käyttöomaisuutta koskevassa elinkeinoverolain 12 §:ssä viitataan elinkeinotoimintaan, jolloin on epäselvää, tarkoitetaanko tällä elinkeinoverolain 1 §:n 2 momentin yhteisöjen osalta elinkeinoverolain 1 §:n 1 momentissa tarkoitettua liike- ja ammattitoimintaa vai kaikkea niiden harjoittamaa muuta toimintaa kuin maataloustoimintaa⁴⁸. Mikäli vanhan tulkinnan ja oikeuskäytännön olisi haluttu pysyvän voimassa, elinkeinoverolain 12 §:ssä olisi ollut asianmukaista viitata elinkeinoverolain 1 §:n 1 momentissa tarkoitettuun liike- ja ammattitoimintaan⁴⁹.

Tulolähdejaon uudistusta koskevasta hallituksen esityksestä toisaalta ilmenee, että käyttöomaisuus on omaisuutta, joka on liike- ja ammattitoiminnan pysyvässä käytössä, kuten ennen tulolähdejaon uudistustakin. Hallituksen esityksestä ilmenee lisäksi, että aikaisempi oikeuskäytäntö on edelleen voimassa arvioitaessa sitä, ovatko osakkeet käyttöomaisuutta.⁵⁰ Vaikka käyttöomaisuuden soveltamisalaan on otettu kantaa hallituksen esityksessä, laissa olevan elinkeinotoiminnan määritelmän tulkinnanvaraisuuden on kuitenkin katsottu heikentävän lainsäädännön ennustettavuutta ja verovelvollisten oikeusturvaa⁵¹.

⁴⁷ Verohallinnon ohje VH/5788/00.01.00/2019, kohta 1; Penttilä ja muut 2019, s. 141

⁴⁸ Malmgrén 2020, s. 2

⁴⁹ Malmgrén 2021, s. 3-4

⁵⁰ HE 257/2018 vp, s. 22 ja 25

⁵¹ Malmgrén 2021, s. 8

Elinkeinotoiminnan verotuksessa lähtökohtana on suoriteperuste. Tulo on sen verovuoden tuottoa, jonka aikana se on saatu rahana, saamisena tai muuna rahanarvoisena etuutena ja meno on sen verovuoden kulu, jonka aikana sen suorittamisvelvollisuus on syntynyt (EVL 19 ja 22 §). Elinkeinotoiminnan verotettava tulos tai tappio saadaan vähentämällä veronalaisista tuotoista verotuksessa vähennyskelpoiset menot (EVL 3 §).⁵² Elinkeinoverolain yleisenä periaatteena on tulon laaja veronalaisuus. Lähtökohtana on, että kaikki tulot ovat veronalaisia, ellei niiden verovapaudesta ole säädetty erikseen.⁵³ Myös tulojen hankkimisesta ja säilyttämisestä johtuneet menot ja menetykset ovat vähennyskelpoisia, ellei tätä nimenomaisesti ole erikseen rajoitettu⁵⁴. Näin ollen muut kuin tulon hankkimisesta ja säilyttämisestä johtuvat menot ja menetykset ovat vähennyskelvottomia.

Ennen tulolähdejaon uudistusta osakeyhtiön tulot ja menot verotettiin suoriteperusteisesti myös silloin, kun yhtiön toiminta verotettiin henkilökohtaisessa tulolähteessä. Vaikka tuloverolain lähtökohtana on maksuperuste (TVL 110 ja 113 §), niin jos kyseessä on kirjanpitovelvollinen, tulot ja menot verotetaan elinkeinoverolain säännösten tavoin suoriteperusteisesti (TVL 116 §). Osakeyhtiö on aina velvollinen laatimaan kirjanpidon, joten jo ennen tulolähdejaon uudistusta yhtiön toiminta verotettiin henkilökohtaisessa tulolähteessä suoriteperusteisesti. Tulolähdejaon uudistus ei siten pääosin ole vaikuttanut yhtiön verokohteluun, sillä tuloverolaki perustuu elinkeinoverolain tavoin tulon laajaan veronalaisuuteen.

2.2. Maatalouden tulolähde

Maatalouden harjoittamiseksi katsottu toiminta on määritelty maatilatalouden tuloverolain 2 §:ssä. Säännöksen mukaan maataloudella tarkoitetaan varsinaista

⁵² Mattila 2009, s. 141

⁵³ Mattila 2010, s. 121

⁵⁴ HE 257/2018 vp, s. 6

maataloutta sekä sellaista erityismaataloutta taikka maa- tai metsätalouteen liittyvää muuta toimintaa, jota ei ole pidettävä eri liikkeenä.

Maataloudeksi katsotaan toiminta, jossa käytetään hyväksi maatalon luontaisia edellytyksiä. Oikeuskäytännössä on katsottu maataloustoiminnaksi esimerkiksi omien tuotteiden jalostaminen ja myynti, hevosten kasvatusta, maatilamatkailu sekä kotieläintalous, jos rehut ovat osaksikin omalta tilalta. Kyse ei ole kuitenkaan maataloudesta, jos yhtiön omistuksessa tai hallinnassa ei ole maatilaa tai peltoja.⁵⁵ Maatalousverotuksen asema ei ole enää kovin keskeinen, sillä yhtiöt harjoittavat nykyisin suhteellisen harvoin maataloustoimintaa⁵⁶. Yhtiön harjoittaman maataloustoiminnan verotukseen ei ole kuitenkaan tullut muutoksia tulolähdejaon uudistuksen seurauksena, vaan maataloustoiminta verotetaan edelleen omassa tulolähteessä⁵⁷.

Maatalouden ja elinkeinotoiminnan harjoittamista koskeva tulkinta saattaa toisinaan olla epäselvä, joskin maatalouden harjoittamista koskeva tulkinta on suhteellisen helppoa tehdä⁵⁸. Arvioinnissa otetaan huomioon toiminnan laajuus, onko toimintaa varten omaa palkattua henkilökuntaa, sitooko toiminta erityisiä pääomapanoksia, käytetäänkö toiminnassa tilalle tuotettuja rehuja ja käytetäänkö toiminnassa maataloutta varten hankittuja rakennuksia ja koneita. Arviointiin vaikuttaa myös se, miten laajaa itse maatalous on. Verovelvollisen omalla käsityksellä ja toiminnalla, kuten kirjanpidon järjestämisellä on myös jossain määrin vaikutusta rajanvetoon.⁵⁹

Maatalouden tulolähteen ja henkilökohtaisen tulolähteen rajanveto oli häilyvää ennen tulolähdejako koskevaa uudistusta. Lähtökohtana oli, että mikäli toimintaa harjoitettiin ansaintatarkoituksessa, sovellettiin maatalouden tuloverolakia. Mikäli toimintaa harjoitettiin harrastuksenomaisesti, sovellettiin tuloverolakia. Harrastuksenomaiselle

⁵⁵ Kiviranta 2000, luku 6

⁵⁶ Mattila 2008, s. 3

⁵⁷ HE 257/2018 vp, s. 21

⁵⁸ Kiviranta 2010, luku 6

⁵⁹ Mattila 2009, s. 136

toiminnalle on tunnusomaista, että toiminnan menot ylittävät siitä saadut tuotot pitkällä aikavälillä.⁶⁰ Näin ollen, mikäli maataloustoimintaa harjoitetaan harrastuksenomaisesti, sen katsotaan tulolähdejaon uudistuksen seurauksena kuuluvan elinkeinotoiminnan tulolähteeseen.

Maatalouden toiminnan verotuksessa lähtökohtana on elinkeinotoiminnan verotuksesta poiketen maksuperuste. Suoriteperusteinen kirjanpito on muunnettava verotuksen toimittamista varten maksuperusteiseksi. Maatalouden verovuoden puhdas tulo on rahana tai rahanarvoisena etuutena verovuonna saatujen tulojen ja tulon hankkimisesta tai säilyttämisestä johtuneiden menojen erotus (MVL 4 §). Menot vähennetään pääsääntöisesti sen verovuoden tuloista, jonka aikana ne on suoritettu (MVL 6 §). Maatalouden verotettava tulos tai tappio saadaan vähentämällä maatalouden puhtaasta tulosta maataloudesta johtuneen velan korot sekä indeksi- ja kurssitappiot (MVL 3 §).⁶¹

Maatalouden tulolähde on yhtiöillä melko harvinainen, mitä osaltaan kuvaa se, että yhteisön veroilmoitusta koskevalla lomakkeella, ei ole lainkaan eritelty maatalouteen kuuluvaa omaisuutta⁶². Maatilatalouden tuloverolaissa ei ole säännöksiä siitä, miten omaisuuden luovutusvoitto lasketaan. Maataloustoimintaa harjoittavan yhtiön maatilain tai sen osan luovutuksista saatuihin voittoihin sovelletaan kuitenkin maatilatalouden tuloverolain 21 §:n mukaan tuloverolain säännöksiä. Luovutus luetaan kuitenkin maatalouden tulolähteeseen, vaikka luovutukseen sovelletaan tuloverolain säännöstä.⁶³

Maatilatalouden tuloverolaki ei määrittele, miten osakkeiden luovutusvoitto tai -tappio lasketaan. Osakeluovutusten lainvalinta on tällöin tulkinnanvaraista, sillä maatilatalouden tuloverolain 21 §:n säännös koskee vain maatilain tai sen osan luovutusta. Oikeuskäytännössä myös osakkeiden luovutuksiin on kuitenkin sovellettu tuloverolain säännöksiä.

⁶⁰ Mattila 2009, s. 136

⁶¹ Mattila 2008, s. 3

⁶² Mattila 2009, s. 132

⁶³ Kukkonen 2007b, s. 35

Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisussa KHO 2003:76 luonnollinen henkilö oli myynyt osakkeita, jotka olivat olleet luonnollisen henkilön harjoittaman maatalouden käyttöomaisuutta. Korkein hallinto-oikeus katsoi ratkaisussaan, että osakkeiden luovutukseen oli sovellettava tuloverolain säännöksiä, koska maatilatalouden tuloverolaissa ei ole luovutusvoiton veronalaisuutta ja voiton määrän laskemista koskevia säännöksiä. Luovutusvoitto luettiin maatilatalouden tuloon.

Korkein hallinto-oikeus perusteli ratkaisuaan lisäksi sillä, että koska maatilatalouden tuloverolaissa ei ole alunperin ollut eikä siihen ole myöhemminkään tuloverolakeja uudistettaessa lisätty luovutusvoittojen veronalaisen määrän laskemista koskevia säännöksiä tai viittausta elinkeinotulon verottamista koskevien säännösten soveltamiseen, ei toisensuuntaistakaan päätelmää ollut tehtävissä.

Vaikka korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisussa oli kyseessä luonnollisen henkilön tekemä luovutus, tapausta voidaan soveltaa vastaavasti myös maataloutta harjoittavaan yhtiöön⁶⁴. Näin ollen, kun tuloverolain, maatilatalouden tuloverolain tai niitä koskevien lainvalmistelutöidenkään perusteella ei ole tehtävissä muuta päätelmää, maatalouden tuloon luetaan tuloverolain säännösten mukaan laskettu veronalainen luovutusvoitto. Tulolähdejaon uudistus ei ole tältä osin muuttanut menettelyä, joten maatalouden tulolähteessä tapahtuvaan osakeluovutukseen sovelletaan edelleenkin tuloverolain säännöksiä.

Maataloutta harjoittavalla yhtiöllä voi olla myös osakkeenomistuksia, joiden luovutukset ovat yhtiön elinkeinotuloa. Ratkaisevaa on osakkeenomistuksen yhteys harjoitettuun maatalouteen. Mikäli maataloutta harjoittavalla yhtiöllä on myös elinkeinotoiminnan tulolähteeseen katsottavia osakkeenomistuksia, osakeluovutusten verotus toimitetaan elinkeinoverolain säännösten mukaan ja osakeluovutus muodostaa elinkeinotoiminnan tulolähteen maatalouden tulolähteen lisäksi.

Elinkeinotoimintaa harjoittava yhtiö voi toisaalta omistaa sellaisten yhtiöiden arvopapereita, joiden toiminta verotetaan maatalouden tulolähteessä. Luovutuksen kohteena olevan maataloutta harjoittavan yhtiön osakkeiden luovutus verotetaan

⁶⁴ Kukkonen 2007b, s. 35

kuitenkin elinkeinotoiminnan tulolähteessä, koska osakkeet luovuttanut yhtiö ei harjoita maataloustoimintaa.

Korkeimman hallinto-oikeuden ennakkoratkaisussa KHO 1975 B II 506 osuuspankin omistaman metsäkiinteistön luovutusvoitto katsottiin veronalaiseksi elinkeinotuloksi sen estämättä, että tilalla harjoitettua maatilataloutta oli verotettu eri tulolähteessä. Pankki oli huutanut metsäkiinteistön saatavansa turvaamiseksi pakkohuutokaupassa ja korkein hallinto-oikeus katsoi, että metsäkiinteistö oli pankin sijoitusomaisuutta.

Ottaen huomioon metsäkiinteistön luovuttaneen yhtiön harjoittaman toiminnan luonne, luovutus katsottiin ennakkoratkaisussa yhtiön elinkeinotoiminnan tulolähteen luovutukseksi, vaikka luovutetun metsäkiinteistön toimintaa verotettiin maatalouden tulolähteessä. Tulolähdejaon uudistuksen jälkeen yhtiön toiminta verotetaan aina elinkeinotoiminnan tulolähteessä, mikäli yhtiö ei harjoita maataloustoimintaa.

3. Luovutettavien osakkeiden luonne ja omaisuuslaji

Yhtiön omaisuus ryhmitellään omaisuuslajeihin sekä kirjanpidossa että verotuksessa. Elinkeinoverolain käsitteet perustuvat kirjanpitolakiin, mutta lakeihin on sittemmin tehty muutoksia, joiden johdosta elinkeinoverolain ja kirjanpitolain termit eivät ole enää täysin yhdenmukaisia.⁶⁵ Kirjanpidossa taseen vastaavaa puolella omaisuus on jaettu pysyviin ja vaihtuviin vastaaviin sen perusteella, kuinka pitkään omaisuudesta saadaan tuottoja. Pysyviä ovat vastaavien erät, jotka ovat tarkoitettu tuottamaan tuloa jatkuvasti useana tilikautena, muut vastaavien erät ovat vaihtuvia. Kirjanpidossa omaisuudesta ei verotuksen tavoin eroteta käyttöomaisuutta ja muita pitkäaikaisia sijoituksia.⁶⁶ Verotuksessa omaisuus jaetaan ryhmiin niiden käyttötarkoituksen ja muiden ominaisuuksien perusteella.⁶⁷ Tutkielmani kannalta omaisuuslajien ryhmittelyyn on tarkoituksenmukaista keskittyä vain vero-oikeudellisesta näkökulmasta.

Omaisuuslajeilla on verotuksen toimittamisen kannalta olennainen merkitys. Omaisuuslajien ryhmittelyn tarkoituksena on selkeyttää verolainsäädäntöä, parantaa sen ennustettavuutta ja ohjata verotuksen toimittamista. Verolakien laatiminen olisi käytännössä haastavaa, mikäli omaisuuslajeja ei olisi säädetty.⁶⁸ Omaisuuslajeilla on korostunut merkitys osakeluovutusten verokohtelun kannalta⁶⁹. Osake voi sen käyttötarkoituksesta riippuen kuulua kaikkiin elinkeinoverolain mukaisiin omaisuuslajeihin⁷⁰. Osakkeet voivat olla väliaikaisia kassavaroja sijoitettaessa rahoitusomaisuutta, arvopaperikauppialla vaihto-omaisuutta, raha-, vakuutus- ja eläkelaitoksilla sijoitusomaisuutta, emoyhtiöllä tytäryhtiön osakkeet käyttöomaisuutta tai osakesijoituksia passiivisesti hallinnoivalla holdingyhtiöllä muuta omaisuutta⁷¹.

⁶⁵ Nieminen 2021

⁶⁶ Andersson & Penttilä 2014, s. 340-341

⁶⁷ Kisanlahti & Leppiniemi 2017, s. 28

⁶⁸ Mattila 2010, s. 120

⁶⁹ Malmgrén & Myrsky 2020, s.132

⁷⁰ Ossa 2006, s. 83

⁷¹ Malmgrén & Myrsky 2020, s. 132

Osakkeen omaisuuslajin merkitys on suuri yhtiön kannalta, sillä omaisuuslajin valinta voi johtaa joko luovutusvoiton veronalaisuuteen tai verovapauteen kuin myös luovutustappion vähennyskelpoisuuteen, rajoitettuun vähennyskelpoisuuteen tai vähennyskelvottomuuteen. Erot omaisuuslajien verokohtelussa mahdollistavat ainakin jonkinasteisen verosuunnittelun ja yhtiön oma käsitys osakkeen omaisuuslajista voidaan ottaa verotuksessa huomioon.⁷² Verovelvollisen näkemys omaisuuslajista on kuitenkin mahdollista ohittaa ja omaisuus voidaan siirtää alkuperäisestä toiseen omaisuuslajiin verotuksen toimittajan toimesta, jos verovelvollisen näkemys osakkeen omaisuuslajista ei vastaa sen tosiasiallista käyttötarkoitusta tai jos sen käyttötarkoitus muuttuu⁷³.

Osakkeiden, kuten muunkin omaisuuden, kuulumisen elinkeinotoiminnan tulolähteeseen ratkaistaan elinkeinoverolain 53 §:n perusteella. Verovuoden 2019 loppuun saakka yhtiön toiminnan luonne ja tämän perusteella tehty tulolähteen valinta vaikuttivat siihen, mihin tulolähteeseen ja omaisuuslajiin yhtiön varallisuus kohdistettiin. Omaisuus jaettiin elinkeinoverotuksessa rahoitus-, vaihto-, sijoitus- ja käyttöomaisuuteen.⁷⁴ Omaisuus, joka ei suoraan liittynyt yhtiön elinkeinotoimintaan, luettiin yhtiön henkilökohtaiseen tulolähteeseen ja verotettiin tuloverolain säännösten mukaan. Mikäli yhtiön toiminta verotettiin henkilökohtaisessa tulolähteessä, yhtiöllä ei voinut olla elinkeinotoimintaan kuuluvaa omaisuutta.

Tulolähdejako koskevan elinkeinoverolain uudistuksen myötä ja henkilökohtaisen tulolähteen poistuttua elinkeinotoiminnan tulolähteeseen on otettu uusi omaisuuslaji, muu omaisuus, joka on omaisuutta, joka ei kuulu yhtiön elinkeinotoimintana pidettävän toiminnan käyttöön⁷⁵. Omaisuus, jolla ei ole yhteyttä osakeyhtiön elinkeinotoimintaan kuuluu nykyisin muun omaisuuden omaisuuslajiin. Hallituksen esityksen mukaan uudella

⁷² Wikström 2008, s. 95

⁷³ Mattila 2010, s. 121

⁷⁴ Andersson & Penttilä 2014, s. 230

⁷⁵ HE 257/2018 vp, s. 22-23

omaisuuslajilla ei olisi vaikutusta muiden omaisuuslajien määritelmien vakiintuneisiin tulkintoihin.⁷⁶

Osakkeen omaisuuslaji ratkaistaan lähtökohtaisesti sen käyttötarkoituksen perusteella⁷⁷. Omaisuuslajin valintaa tehtäessä omaisuuden fyysiset ominaisuudet eivät ole merkitseviä, joten samanlainen omaisuus ei välttämättä lukeudu samaan omaisuuslajiin kaikilla yhtiöillä⁷⁸. Näin ollen sama osake voi yhdellä yhtiöllä olla hankittu elinkeinotoiminnan käyttöön ja kuulua käyttöomaisuuteen, toisella yhtiöllä saman osakkeen tarkoituksena voi olla rahoittaa yhtiön toimintaa, jolloin osake kuuluu rahoitusomaisuuteen ja kolmannella kyseinen osake voi olla hankittu myytäväksi edelleen ja kuulua vaihto-omaisuuteen.

Osakeluovutusten verokohtelu määräytyy sen mukaan, mihin omaisuuslajiin luovutettavat osakkeet kuuluvat niiden luovutushetkellä. Mikäli osakkeen käyttötarkoitus muuttuu osakkeen hankkimisen jälkeen, käyttötarkoituksen muuttuessa myös hyödykkeen omaisuuslaji voi muuttua. Esimerkki tällaisesta voi olla tilanne, jossa osake on hankittu alun perin myytäväksi, mutta hankinnan jälkeen sitä päädytään käyttämäänkin yhtiön elinkeinotoiminnassa. Luovutettavien osakkeiden omaisuuslaji ratkaistaan aina tapauskohtaisesti kokonaisharkinnan perusteella. Myös aikaisemmat olosuhteet ja käyttötarkoitus voivat olla merkityksellisiä omaisuuslajin valintaa tehtäessä.

Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisussa KHO 2010:50 yhtiön toiminta oli muuttunut käyttöomaisuusosakkeiksi hankittujen osakkeiden hankkimisen jälkeen siten, että yhtiöiden välillä ei ollut toiminnallista yhteyttä osakkeiden luovutusta edeltäneenä viitenä vuotena. Osakkeiden omistuksen ei voitu näin ollen enää katsoa palvelevan yhtiön elinkeinotoimintaa, vaan yksinomaan omistajia, joten luovutetut osakkeet katsottiin kuuluvan yhtiön liiketoiminnan ulkopuolisiin varoihin ja luovutuksesta saatu tulo verotettiin yhtiön henkilökohtaisessa tulolähteessä tuloverolain säädösten mukaisesti.

Korkein hallinto-oikeus totesi ratkaisussaan, että oikeus- ja verotuskäytännössä sekä oikeuskirjallisuudessa on muodostunut jatkuvuusperiaate, jonka mukaan omaisuuslajin voidaan katsoa säilyttävän luonteensa jonkin aikaa toiminnan muutoksen jälkeenkin.

⁷⁶ HE 257/2018 vp, s. 24-25

⁷⁷ Ossa 2006, s. 83

⁷⁸ Ossa 2014, s. 137; Ossa 2006, s. 83

Kiinteistön osalta omaisuuden luonteen katsotaan säilyvän noin kymmenen vuotta ja osakkeiden osalta noin viisi vuotta.

Ratkaisussa arvioitiin yhtiön harjoittamaa toimintaa sekä osakkeenomistuksen yhteyttä yhtiön toimintaan. Korkein hallinto-oikeus katsoi, että yhtiön toiminnallinen yhteys luovutettuihin osakkeisiin oli katkennut. Korkein hallinto-oikeus joutui harkitsemaan, kuinka pitkään toiminnan muutoksen jälkeen omaisuuslajin voidaan katsoa säilyttävän luonteensa. Tulolähdejaon uudistuksen ja henkilökohtaisen tulolähteen poistamisen myötä osakkeiden voitaisiin vastaavassa tilanteessa katsoa kuuluvan muun omaisuuden omaisuuslajiin.

Tulolähdejaon uudistus kasvattaa omaisuuslajien merkitystä, sillä osakeluovutusten verotukseen liittyvät tulkintakysymykset ovat siirtyneet henkilökohtaisen tulolähteen poistuttua tulolähdevalintaa koskevista kysymyksistä omaisuuslajien välisiksi kysymyksiksi. Seuraavaksi käsitellen eri omaisuuslajien määritelmät sekä sitä, mitkä ovat keskeisimmät perusteet ja tunnusmerkit, joiden perusteella osakkeet ryhmitellään omaisuuslajeihin.

3.1. Rahoitusomaisuus

Elinkeinoverolain 9 §:n mukaan rahoitusomaisuutta ovat rahat, saamiset ja muut rahoitusvarat. Määritelmää ei ole tarkoitettu sellaisenaan tyhjentäväksi. Tulolähdejaon uudistuksen yhteydessä rahoitusomaisuutta koskevaa elinkeinoverolain säännöstä on muutettu väljentämällä säännöksen sanamuotoa ja vähentämällä säännöksessä mainittuja esimerkkejä. Uudistuksella on pyritty huomioimaan erilaiset rahoitusmuodot laajemmin.⁷⁹ Yrityksen kassassa olevat rahat, pankkisaamiset ja muut saamiset ovat yleensä rahoitusomaisuutta. Rahoitusomaisuuden voidaan sanoa muodostuvan varoista,

⁷⁹ HE 257/2018 vp, s. 36

jotka ovat kertyneet yhtiölle esimerkiksi elinkeinotoiminnan tuloista, yhtiön ottamista lainoista tai omistajien tekemistä pääomasijoituksista.⁸⁰

Rahoitusomaisuuden keskeisin ominaisuus on, että sen tarkoituksena on elinkeinotoiminnan rahoittaminen⁸¹. Omaisuuslajin arvioimisessa merkitystä on myös sillä, onko osakkeeseen sijoitetut varat ansaittu nimenomaan elinkeinotoiminnassa sekä omaisuuden käyttötarkoituksella eli sillä, liittyykö omaisuus elinkeinotoimintaan. Olennaista on myös se, kuinka helposti ja nopeasti omaisuus on muutettavissa rahaksi, sillä rahoitusomaisuus on tarvittaessa pystyttävä realisoimaan. Lisäksi rahoitusomaisuudelle on keskeistä omistuksen lyhytaikaisuus. Rahoitusomaisuuteen kuuluvat esimerkiksi elinkeinotoiminnassa syntyneillä varoilla hankitut lyhytaikaiseen omistukseen tarkoitettut osakkeet tai sijoitusrahasto-osuudet, joihin liiketoimintaan tarvittavat varat on tilapäisesti sijoitettu taikka osakkeet, jotka on saatu vastikkeena yhtiön varsinaisesta toiminnasta.⁸²

Mikäli omaisuus ei ole muutettavissa helposti rahaksi tai jos omistus on pitkäaikainen, verovelvollisen on pystyttävä osoittamaan, että kyse on tästä huolimatta rahoitusomaisuudesta⁸³. Pitkäaikaisen ja passiivisen omistamisen ajanjaksona on oikeuskäytännössä pidetty tavallisesti noin yhtä vuotta, mutta myös lyhyempi ajanjakso voi osoittaa, että kyse ei ole rahoitusomaisuudesta⁸⁴. Toisinaan oikeuskäytännössä myös pidempää omistusaikaa on joissain tapauksissa pidetty hyväksyttävänä. Mitä pidemmästä omistusajasta on kysymys, sitä todennäköisempää kuitenkin on, että omaisuus katsotaan kuuluvan käyttöomaisuuteen tai muun omaisuuden omaisuuslajiin, joita käsittelemän myöhemmin. Mikäli osakkeet liittyvät yhtiön elinkeinotoimintaan, pitkäaikainen osakkeenomistus luokitellaan tavanomaisesti yhtiön käyttöomaisuuteen.⁸⁵

⁸⁰ Koponen 2013, s. 22

⁸¹ Koponen 2013, s. 22

⁸² Andersson & Penttilä 2014, s. 343

⁸³ Määttä 2017, s. 324

⁸⁴ Ossa 2014, s. 316

⁸⁵ Salin 2015, s. 69

Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisussa KHO 2013:69 maansiirtoalan liiketoimintaa harjoittava yhtiö oli sijoittanut elinkeinotoiminnassa syntyneitä varoja sijoitusrahastojen rahasto-osuuksiin. Yhtiön näkemyksen mukaan sijoitusten oli tarkoitus toimia puskurina taloudellisesti huonompien aikojen varalle ja tulevia investointitarpeita varten. Yhtiön myytyä rahasto-osuudet, saadut varat oli sittemmin myös käytetty näihin tarkoituksiin.

Verotusta toimitettaessa sijoituksista syntynyt luovutustappio oli vahvistettu yhtiön henkilökohtaiseen tulolähteeseen. Verotuksen oikaisulautakunta oli hylännyt yhtiön asiaa koskevan oikaisuvaatimuksen muun muassa sillä perusteella, että yhtiö oli omistanut rahasto-osuudet yli vuoden ajan ja yhtiön ei katsottu harjoittaneen arvopaperikauppaa siinä määrin aktiivisesti, että sitä voitaisiin pitää elinkeinotoimintana.

Hallinto-oikeus oli todennut, että arvopaperi voi kuulua rahoitusomaisuuteen pääsääntöisesti enintään yhden tilikauden ajan. Hallinto-oikeus oli arvioinut rahastosijoitusten omistusaikaa ja katsonut, että sijoitukset olivat pitkäaikaisia, sillä omistusaika oli vaihdellut yhdestä vuodesta kolmeen vuoteen, eivätkä sijoitukset olleet tarpeen yhtiön menojen kattamiseen.

Korkein hallinto-oikeus katsoi hallinto-oikeuden ratkaisusta poiketen, että vaikka rahasto-osuuksien omistusaika oli vaihdellut noin 1,5 vuodesta kolmeen vuoteen, näissä oloissa ja sijoitusrahasto-osuuksiin sijoitettujen varojen ollessa kohtuullisen pieniä yhtiön liiketoimintaan nähden, rahasto-osuudet olivat yhtiön rahoitusomaisuutta, vaikka omistukset olivat olleet suhteellisen pitkiä.

Hallinto-oikeus oli arvioinut arvopapereiden omistusaikaa ja katsonut Verohallinnon tavoin, että arvopaperit kuuluvat rahoitusomaisuuteen pääsääntöisesti enintään yhden tilikauden ajan. Korkein hallinto-oikeus katsoi verotus- ja oikeuskäytännön yleisestä linjasta poiketen kokonaisarvioinnin perusteella sijoitukset yhtiön rahoitusomaisuudeksi, vaikka omistukset olivat olleet suhteellisen pitkäaikaisia.

Ennen henkilökohtaisen tulolähteen poistamista koskevaa uudistusta omaisuuslajien välisen tulkinnan lisäksi tulkintaa jouduttiin tekemään myös tulolähteiden välillä. Osakkeet, jotka eivät liittyneet yhtiön harjoittamaan elinkeinotoimintaan, sijoitettiin tulolähdejakoja koskevaa uudistusta edeltäneessä oikeuskäytännössä tavallisesti yhtiön henkilökohtaiseen tulolähteeseen.⁸⁶ Tämä puoltasi tulkintaa siitä, että elinkeinotoiminnan ulkopuolisen sijoitustoiminnan katsotaan nykyään kuuluvan

⁸⁶ Mattila 2010, s. 121-122

tulolähdejaon uudistuksen seurauksena elinkeinoverolakiin otettuun muun omaisuuden omaisuuslajiin.

Toisaalta pääsääntönä kuitenkin pidettiin oikeuskäytännössä sitä, että elinkeinotulolähteen lisäksi yhtiölle ei yleensä voinut syntyä henkilökohtaista tulolähdettä ja siihen kuuluvaa omaisuutta. Tämän vuoksi tulkinnanvaraisia omaisuuseriä saatettiin hyväksyä elinkeinotoiminnan tulolähteen omaisuudeksi. Tämä oli keskeisin perustelu katsoa omaisuus rahoitusomaisuudeksi tehtäessä valintaa rahoitusomaisuuden ja henkilökohtaiseen tulolähteeseen kuuluvan omaisuuden välillä.⁸⁷

Hallinto-oikeus oli todennut korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisua KHO 2013:69 edeltäneessä ratkaisussaan, että arvopaperi voi kuulua rahoitusomaisuuteen esimerkiksi silloin, kun verovelvollinen on ottanut arvopaperin vastaan suorituksena saatavastaan tai kun varoja on sijoitettu tilapäisesti arvopapereihin.

Hallinto-oikeuden mukaan arvopaperikaupan lukeminen elinkeinotoimintaan ja sijoitusrahasto-osuuksien katsominen elinkeinotoimintaan ratkaistaan niiden käyttötarkoituksen perusteella. Hallinto-oikeus ei katsonut arvopaperikaupan täyttävän elinkeinotoiminnan tunnusmerkkejä jatkuvana, suunnitelmallisena, aktiivisena, taloudellisen riskin ottavana ja voittoa tavoittelevana sivutoimisestikaan harjoitettuna.

Korkein hallinto-oikeus katsoi hallinto-oikeuden ratkaisusta poiketen, että yhtiö ei ollut tarvinnut arvopapereihin sijoittamiaan varoja liiketoiminnassaan. Yhtiön sijoittamat varat oli kuitenkin kiistatta ansaittu liiketoiminnassa ja käytetty yhtiön tappioiden kattamiseen ja kalustohankintoihin. Korkein hallinto-oikeus katsoi sijoitukset näin ollen rahoitusomaisuudeksi.

Hallinto-oikeus ei katsonut arvopaperikaupan täyttävän elinkeinotoiminnan tunnusmerkkejä sen ollessa passiivista ja pitkäaikaista ja katsoi sijoitukset yhtiön henkilökohtaisen tulolähteen omaisuudeksi. Korkein hallinto-oikeus taas katsoi kokonaisuarkinnan perusteella, että kysymys oli rahoitusomaisuudesta. Yhtiölle ei syntynyt henkilökohtaista tulolähdettä, sillä varat olivat syntyneet elinkeinotoiminnassa ja käytetty tappioihin sekä kalustohankintoihin.

⁸⁷ Mattila 2010, s. 121-122

Tulolähdejaon uudistus voi käytännössä johtaa omaisuuslajien soveltamisalan muuttumiseen. Henkilökohtaisen tulolähteen poistuminen saattaa elinkeinotoiminnan ulkopuolisen sijoitustoiminnan osalta alentaa kynnystä sijoittaa omaisuus muun omaisuuden omaisuuslajiin, sillä yhtiölle ei enää synny toista tulolähdettä. Toisaalta hallituksen esityksestä löytyy tukea myös päinvastaiselle johtopäätökselle, sillä rahoitusomaisuuden määritelmä on muuttunut tulolähdejaon uudistuksen seurauksena eniten. Rahoitusomaisuuden käsitettä on entisestään lavennettu ottamalla säännöksessä huomioon uudet rahoitusmuodot aikaisempaa paremmin. Hallituksen esityksen mukaan rahoitusomaisuuden käsitteen laajentamisen seurauksena osa aikaisemmin tuloverolain säännösten mukaan verotetuista osakkeista saatetaan jatkossa lukea rahoitusomaisuuteen.⁸⁸ Näin ollen tulolähdejako koskevan uudistuksen vaikutus verotuskäytäntöön selvinnee vasta myöhemmin, kun oikeuskäytäntöä on kertynyt riittävästi.

3.2. Vaihto-omaisuus

Elinkeinoverolain 10 §:n mukaan vaihto-omaisuutta ovat elinkeinotoiminnassa sellaisinaan tai jalostettuina luovutettaviksi tarkoitetut kauppavarat, raaka-aineet, puolivalmisteet ja muut hyödykkeet sekä elinkeinotoiminnassa kulutettaviksi tarkoitetut poltto- ja voiteluaineet ja muut tarvikkeet. Näin ollen yhtiön vaihto-omaisuutta ovat luovutettaviksi tarkoitetut hyödykkeet sekä tarveaineet. Vaihto-omaisuuteen luettavan hyödykkeen on liityttävä yhtiön kaupankäyntiin.⁸⁹

Osaketta ei voida pitää vaihto-omaisuuteen luettavana raaka- tai tarveaineena, mutta sen voidaan katsoa kuuluvan vaihto-omaisuuteen luovutettavaksi tarkoitettuna hyödykkeenä, mikäli osake on tarkoitettu nimenomaisesti myytäväksi. Osakkeen kuuluminen vaihto-omaisuuteen on jossain määrin harvinaista, sillä useimmiten yhtiön

⁸⁸ HE 257/2018 vp, s.22-25 ja 37

⁸⁹ Andersson & Penttilä 2014, s. 345

toiminnan nimenomainen tarkoitus ei ole käydä osakkeilla kauppaa. Arvopaperikauppaa harjoittavan yhtiön osakkeet katsotaan oikeuskirjallisuudessa kuitenkin lähes poikkeuksetta kuuluvan vaihto-omaisuuteen.⁹⁰ Tämä on luonnollista, sillä vaihto-omaisuuden keskeisin määritelmä on hyödykkeen hankkiminen kaupankäyntitarkoituksessa myytäväksi edelleen.

Tavanomaisesti vaihto-omaisuuteen voidaan katsoa esimerkiksi sellaisia julkisesti noteerattuja arvopapereita, joiden arvo vaihtelee markkinoilla jatkuvasti. Jos kysymys on taas sellaisesta arvopaperista, johon ei kohdistu arvonmuutoksia, se voidaan tulkita myös rahoitusomaisuudeksi. Mitä vähemmän arvopaperi on altis arvonmuutoksille, niin sitä vaikeammaksi rajanveto vaihto-omaisuuden ja rahoitusomaisuuden välillä muodostuu.⁹¹ Arvopaperikauppaa harjoittavan yhtiön passiivinen tai pitkäaikainen osakkeenomistus voi johtaa myös osakkeen omaisuuslajin muuttumiseen⁹². Tulolähdejaon uudistusta edeltäneessä oikeuskäytännössä passiivisen ja pitkäaikaisen osakkeenomistuksen luovutus katsottiin tavallisesti tapahtuvan yhtiön henkilökohtaisessa tulolähteessä. Näin ollen tällaisen osakkeenomistuksen katsottaneen nykyään ainakin lähtökohtaisesti kuuluvan muun omaisuuden omaisuuslajiin.

Osakkeen omaisuuslaji on usein tulkinnanvarainen arvopaperikauppaa harjoittavien yhtiöiden kohdalla. Tulkintaa tehtäen useimmiten vaihto-omaisuuden ja muun omaisuuden omaisuuslajin välillä. Asiaa voidaan arvioida sen perusteella, liittyykö osakkeenomistus yhtiön harjoittamaan elinkeinotoimintaan⁹³. Huomioon otetaan arvopaperikauppojen määrä päivässä ja kauppapäivien määrä kuukausittain. Huomiota on kiinnitettävä myös yhtiön omistuspohjaan, ovatko yhtiön osakkeet luonnollisten henkilöiden omistuksessa ja aiheutuuko arvopaperikauppaa harjoittavan yhtiön toiminnasta henkilöstökuluja, kuten palkanmaksua. Myös yhtiön kaupparekisteriin

⁹⁰ Malmgrén & Myrsky 2020, s. 134; Kukkonen & Walden 2010a, s. 66

⁹¹ Andersson & Penttilä 2014, s. 355

⁹² Kukkonen & Walden 2010a, s. 66

⁹³ Ossa 2006, s. 35

merkitylle toimialalle saatetaan antaa merkitystä. Omaisuuslajin valinta tapahtuu tunnusmerkkien kokonaisarvion perusteella.⁹⁴

Aktiivisen arvopaperikaupan verotus vaihto-omaisuutena on selvää. Yhtiön harjoittama arvopaperikauppa luetaan vaihto-omaisuuteen, jos arvopaperikauppa on aktiivista, suunnitelmallista ja jatkuvaa ja siihen liittyy taloudellista riskin ottamista sekä voiton tavoittelua.⁹⁵ Mikäli arvopaperikauppa ei ole yhtiön harjoittamaa elinkeinotoimintaa, yhtiön arvopaperit katsotaan muun omaisuuden omaisuuslajiin. Pääsääntönä on, että pääasiassa riskittömät osakkeenomistukset katsotaan muun omaisuuden omaisuuslajiin.

Myös rakennuslalla rakennusyhtiön perustaman yhtiön osakkeet sijoitetaan yleensä vaihto-omaisuuteen. Rakennuttajan elinkeinotoiminnan tarkoituksena on siis perustaa esimerkiksi asunto-osakeyhtiö ja myydä sen osakkeet rakennusurakan valmistuttua. Myös asunto- tai kiinteistökauppaa harjoittavan yhtiön myytäväksi hankitut kiinteistö- tai asuntoyhtiöiden osakkeet katsotaan kuuluvan vaihto-omaisuuteen.⁹⁶

Keskusverolautakunnan ratkaisussa KVL 2009/73 perustajaurakointia harjoittava yhtiö oli hankkinut maa-alueen perustettavan asunto-osakeyhtiön lukuun. Perustajaurakoitsijan tarkoitus oli rakentaa rakennuskohde perustamansa asunto-osakeyhtiön omistamalle maa-alueelle. Rakennuskohde sekä asunto-osakeyhtiön osakkeet olivat perustajaurakoitsijana toimineen yhtiön vaihto-omaisuutta rakennuskohteen luovutukseen asti.

Hyödykkeen omaisuuslaji voi ajan kuluessa ja käyttötarkoituksen vaihtuessa myös muuttua. Toisaalta jos osakkeen käyttötarkoitus on muuttunut vain hetkellisesti, se voi edelleen säilyttää alkuperäisen omaisuuslajinsa⁹⁷. Tulkintaongelmia voi syntyä esimerkiksi, mikäli rakennusyhtiön taikka asunto- tai kiinteistökauppaa harjoittavan yhtiön omistamia asunto- tai kiinteistöosakeyhtiön osakkeita ei saada pian myytyä ja asunto tai kiinteistö otetaan esimerkiksi vuokrauskäyttöön.

⁹⁴ Verohallinnon ohje Dnro A206/200/2014, kohta 4; Andersson & Penttilä 2014, s. 29-32

⁹⁵ Verohallinnon ohje Dnro A206/200/2014, kohta 4; Viitala 2018, s. 155

⁹⁶ Koponen 2013, s. 23

⁹⁷ Mattila 2010, s. 121-122

Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisussa KHO 1991 T 2277 rakennusyhtiö oli lukenut perustamansa kiinteistöyhtiön osakkeet vaihto-omaisuuteensa. Tämän keskinäisen kiinteistöyhtiön tilat oli rakennuksen valmistumisen jälkeen vuokrattu seitsemälle eri yhtiölle joko viideksi vuodeksi, kymmeneksi vuodeksi tai toistaiseksi. Rakennusyhtiö oli pyrkinyt hakemaan ostajaa käyttämällä kiinteistövälittäjää ja tarjoamalla kohdetta kirjeitse eri sijoittajille sekä huoneistojen vuokralaisille. Yhtiö tulisi myymään osakkeet heti kun sopiva ostaja löytyisi. Korkein hallinto-oikeus katsoi, että kiinteistöyhtiön osakkeet olivat rakennusyhtiön vaihto-omaisuutta.

Vuokrauskäytössä olleiden osakkeiden myynti katsottiin aikaisemmassa oikeuskäytännössä usein henkilökohtaisessa tulolähteessä tapahtuvaksi luovutukseksi. Nykyään osakkeiden katsottaisiin tällaisessa tapauksessa kuuluvan todennäköisesti muun omaisuuden omaisuuslajiin. Muun omaisuuden ja vaihto-omaisuuden väliseen rajanvetoon ei ole tarkemmin otettu kantaa tulolähdejaon uudistusta koskevassa hallituksen esityksessä. Hallituksen esityksen mukaan tulolähdejako koskevalla uudistuksella ei ole tarkoitettu muutettavan vaihto-omaisuutta koskevaa tulkintakäytäntöä. Toisaalta hallituksen esityksessä on ristiriitaisesti todettu, että jos henkilökohtaiseen tulolähteeseen kuulunut omaisuus vastaisi kuitenkin luonteeltaan enemmän muita omaisuuslajeja, sitä ei tulisi lukea muun omaisuuden omaisuuslajiin.⁹⁸

Vaikkakin osakkeen katsominen vaihto-omaisuudeksi on jokseenkin harvinaista, on huomattava, että osakkeiden vaihto-omaisuusluonne ei ole rajoitettu vain tietyille toimialoille. Vaihto-omaisuusosakkeita voivat omistaa myös muut kuin rakennustoimintaa taikka arvopaperi- tai asunto- ja kiinteistökauppaa harjoittavat yhtiöt. Tulkintakysymykset liittyvät useimmiten vaihto- ja rahoitusomaisuuden väliseen rajanvetoon, mutta myös vaihto- ja sijoitusomaisuuden välinen rajanveto voi tulla kysymykseen.⁹⁹

Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisussa KHO 2017:44 yhtiö oli käynnistänyt ja kehittänyt tuulivoimahankkeita. Yhtiöllä itsellään ei ollut hankkeiden rakennus- ja toteuttamisvaiheissa tarvittavia pääomia, vaan yhtiön tarkoituksena oli ollut, että kuhunkin hankkeeseen saadaan jossain vaiheessa mukaan ulkopuolinen kumppani, jonka asiantuntemuksella ja rahoituksella hanketta voitiin viedä eteenpäin rakennus- ja

⁹⁸ HE 257/2018 vp, s. 23 ja 25

⁹⁹ Andersson & Penttilä 2014, s. 351

tuotantovaiheeseen. Yhtiö oli vuosina 2012-2014 perustanut useita hankekehitysyhtiötä. Yhtiö oli yksyllä 2014 myynyt kahden yhtiön osakekannat.

Yhtiön katsottiin perustaneen myymänsä yhtiöt, jotta yhtiö voisi myydä uusiutuviin energialähteisiin perustuvia osakeyhtiöiden muodossa harjoitettuja hankkeita. Myytyjen yhtiöiden osakkeet olivat siten olleet yhtiön vaihto-omaisuutta.

Ratkaisussa todettiin, että osakkeiden omaisuuslajia yhtiön verotuksessa ei ollut arvioitava toisin sen tähden, että yhtiön toimitusjohtaja ja muut yhtiön johtoon kuuluvat henkilöt toimivat hankekehitysyhtiöiden hallinnossa.

3.3. Sijoitusomaisuus

Elinkeinoverolain 11 §:n mukaan sijoitusomaisuutta ovat varojen sijoittamiseksi tai sijoitusten turvaamiseksi hankitut arvopaperit, kiinteistöt ja muu sellainen omaisuus, saamia lukuun ottamatta. Sijoitusomaisuuden kohdalla on lisäksi tärkeä muistaa, että lainkohdan mukaan sitä voi olla vain raha-, vakuutus- ja eläkelaitoksilla. Raha-, vakuutus- ja eläkelaitokset voivat olla myös osakeyhtiöitä.¹⁰⁰ Vakuutus- ja eläkelaitoksille kertyy varoja esimerkiksi niille maksettavista vakuutus- ja eläkemaksuista, jotka ne sijoittavat edelleen¹⁰¹.

Arvioitaessa osakeomistuksen sijoitusomaisuusluonnetta on tarkasteltava, onko osakeomistus hankittu varojen sijoittamiseksi tai sijoitusten turvaamiseksi. Osakkeenomistus soveltuu aina varojen sijoittamiseen tai turvaamiseen, joten mikäli raha-, vakuutus- tai eläkelaitos katsoo osakkeen kuuluvan sijoitusomaisuuteen, verotuksen toimittajan on vaikea sivuuttaa verovelvollisen näkemystä. Osakkeen sijoitusomaisuusluonnetta voi tarkastella myös muiden omaisuuslajien tunnusmerkkien

¹⁰⁰ Collin, Engblom, Holla, Järvinen, Lamminsivu, Lampinen, Lepistö, Paronen, Rautajuuri, Sandelin, Torkkel & Äimä 2017, s. 44

¹⁰¹ Andersson & Penttilä 2014, s. 350

kautta arvioimalla täyttääkö osake paremmin jonkin muun omaisuuslajin tunnusmerkit.¹⁰²

Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisussa KHO 1995 T 2805 Osuuspankki oli hankkinut vuosina 1989-1991 useilla eri kaupoilla pörssistä Osuuspankkien Keskuspankin A-sarjan osakkeita. A-sarjan osakkeet noteerattiin pörssissä ja ne olivat vapaasti myytävissä myös muille kuin osuuspankeille. Kun otettiin huomioon A-sarjan osakkeiden luonne sekä se, että osuuspankin oli tarkoitus käydä osakkeilla kauppaa, osakkeet katsottiin Osuuspankin vaihto-omaisuudeksi. Asiassa ei ollut esitetty sellaista selvitystä, että osakkeet olisi voitu katsoa hankitun ensisijaisesti osuuspankin sijoitusomaisuudeksi.

Raha-, vakuutus- ja eläkelaitoksilla voi sijoitusomaisuuden lisäksi olla myös muihin omaisuuslajeihin kuuluvaa omaisuutta. Sijoitusomaisuudeksi katsottava omaisuus voi täyttää myös muiden omaisuuslajien tunnusmerkkejä. Näin ollen omaisuuslajin valinta voi toisinaan olla tulkinnanvaraista. Arvioinnissa on pyrittävä selvittämään mihin tarkoitukseen osake on hankittu. Sijoitusomaisuudeksi katsottaville osakkeille on tyypillistä pitkäaikaisempi varojen sijoittaminen kuin rahoitusomaisuudelle.¹⁰³ Sijoitusomaisuus voi olla hyvin lähellä myös käyttöomaisuutta, sillä kummassakin omaisuuslajissa osakeomistukset ovat tavanomaisesti pitkäkestoisia.

Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisussa KHO 1993 T 351 pankki omisti 7-8 prosenttia kehitysyritysten osakekannasta. Omistus tarjosi pankille tilaisuuden osallistua elinkeinoelämän rahoitukseen oman pääoman ehdoin. Kehitysyritykset toimivat hankkimalla väliaikaisesti hoitoonsa yrityksiä tai yritysryhmiä tarjoten näille muun muassa rahoitus- ja asiantuntijapalveluita. Korkein hallinto-oikeus katsoi melko pienestä omistusosuudesta huolimatta ottaen huomioon rahoitusmarkkinoiden monipuolistumisen, että kehitysyritysten toiminta liittyi pankin toimintaan sillä tavoin, että osakkeet luettiin pankin käyttöomaisuuteen.

Sijoitusomaisuuden käsitteen soveltamisala säilyy oikeuskäytännössä todennäköisesti sellaisenaan tulolähdejaon uudistuksesta huolimatta, sillä uudistusta koskevasta hallituksen esityksestä ei ilmene, että sen soveltamisalaa olisi tarkoitettu muutettavaksi, eikä hallituksen esityksestä muutoinkaan löydy tukea soveltamisalan muuttumiselle.

¹⁰² Kontkanen 2002, s. 78

¹⁰³ Kontkanen 2002, s. 85

3.4. Käyttöomaisuus

Elinkinoverolain 12 §:n mukaan käyttöomaisuutta ovat elinkeinotoiminnassa pysyvästi käyttöön tarkoitettut maa-alueet, arvopaperit, rakennukset, koneet, kalustot ja muut esineet, patentit ja muut erikseen luovutettavissa olevat aineettomat oikeudet sekä soran- ja hiekanottoaikat, kaivokset, kivilouhokset, turvesuot ja muut sellaiset hyödykkeet. Edelleen säännöksen mukaan maa-alue, arvopaperit ja muut sellaiset hyödykkeet ovat kulumatonta käyttöomaisuutta. Käyttöomaisuutta koskevaa elinkeinoverolain säännöstä muutettiin tulolähdejaon uudistuksen yhteydessä. Säännöksessä ennen uudistusta käytetty termi elinkeino muutettiin termiin elinkeinotoiminta.

Hallituksen esityksen mukaan käyttöomaisuuden määritelmä säilyy ennallaan määritelmän muutoksesta huolimatta. Näin ollen aikaisempaa oikeuskäytäntöä voidaan edelleen hyödyntää arvioitaessa käyttöomaisuuden tunnusmerkkien täyttymistä. Toisaalta hallituksen esityksessä löytyy tukea myös sille johtopäätökselle, että käyttöomaisuuden soveltamisala olisi tulolähdejaon uudistuksen jälkeen laajempi, sillä esityksessä on todettu, että jos aikaisemmin henkilökohtaiseen tulolähteeseen katsottu omaisuus vastaisi enemmän käyttöomaisuutta, se tulisi katsoa käyttöomaisuudeksi.¹⁰⁴

Käyttöomaisuusosakkeille on tavanomaista pitkäaikainen omistus ja että osakeomistuksella ei tavoitella lyhyen aikavälin tuottoa kuten osakkeen arvonnousua tai osakkeenomistajille maksettavaa osinkoa¹⁰⁵. Käyttöomaisuusosakkeisiin kuuluvat tavallisesti tytäryhtiön osakkeet sekä yhtiön elinkeinotoimintaa palvelevat strategiset osakeomistukset. Merkitystä ei välttämättä ole sillä toimivatko yhtiöt samalla toimialalla, jos osakeomistukset edistävät yhtiön elinkeinotoimintaa.¹⁰⁶ Käyttöomaisuuteen kuuluvat osakeomistukset voivat esimerkiksi olla tarpeen yhtiön tuotteiden

¹⁰⁴ HE 257/2018 vp, s. 23 ja 25

¹⁰⁵ Malmgrén & Myrsky 2020, s. 553

¹⁰⁶ HE 257/2018 vp, s. 10

markkinoinnin kannalta tai edistää tuotteiden valmistusta¹⁰⁷. Yhtenä tunnusmerkkinä voidaan tarkastella sitä, liittyykö yhtiöiden harjoittama elinkeinotoiminta toisiinsa. Käyttöomaisuuteen voi kuulua myös sellainen osakkeenomistus, jonka tavoitteena on laajentaa toimintaa uudelle toimialalle. Tapauskohtaisesti on ratkaistava, milloin yhtiöiden välinen toiminnallinen yhteys on riittävä.¹⁰⁸

Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisussa KHO 1992 T 1960 vakuutusyhtiö oli omistanut 26,7 prosenttia yhtiön osakekannasta, jonka toimiala oli autojen maahantuonti, myynti, huolto ja korjaustoiminta. Veroilmoituksessa vakuutusyhtiö oli ilmoittanut luovuttamansa yhtiön osakkeet käyttöomaisuutenaan.

Luovutettu yhtiö ei ollut kuulunut samaan konserniin kuin vakuutusyhtiö, mutta yhtiöt olivat kuuluneet samaan yhtiöryhmään. Luovutettu yhtiö oli toimittanut tekemiensä autokauppojen osalta autovakuutuksia osakkeet luovuttaneelle vakuutusyhtiölle. Lisäksi osakkeet luovuttaneen vakuutusyhtiön autot oli valtaosin hankittu luovutetulta yhtiöltä. Vakuutusyhtiön mukaan osakkeiden omistus oli liittynyt yhtiöryhmän rakennemuutokseen, liiketoimintojen kehittämiseen ja synergiaetujen hankkimiseen.

Korkein hallinto-oikeus katsoi ratkaisussa, että luovutettujen osakkeiden omistaminen ei ollut sellaisessa vaikutussuhteessa vakuutusyhtiön vakuutustoimintaan, että luovutetut osakkeet olisi katsottava hankituksi pysyvään käyttöön vakuutusyhtiön elinkeinotoiminnassa ja olisivat siten olleet sen käyttöomaisuutta.

Pääomasijoitustoimintaa harjoittavan yhtiön osakeomistukset katsotaan yleensä käyttöomaisuudeksi. Pääomasijoitustoiminta on toimialana verrattain uusi, mutta se on kuitenkin lyhyessä ajassa kasvanut yritysten merkittäväksi rahoituslähteeksi.¹⁰⁹ Elinkeinoverolaissa ei ole säännöksiä pääomasijoitustoiminnan määritelmälle. Pääomasijoitustoimintaa harjoittavat yhtiöt perustetaan tavanomaisesti ainoastaan sijoittamaan varojaan listaamattomiin osakkeisiin. Pääomasijoitustoiminnan tarkoituksen on tehdä tuottoa sijoittamalla kohdeyrityksen osakkeisiin ja pyrkiä nostamaan yrityksen arvoa, jotta osakkeet voi myydä voitolla tietyn ajan kuluttua. Kysymys ei siten ole pysyvälouenteisesta, vaan määräaikaisesta sijoituksesta.¹¹⁰

¹⁰⁷ Eerola, Holla, Holström, Jokela, Juusela, Järvenoja, Kellas, Lepistö, Paronen, Sandelin, Soikkeli, Torkkel, Tunturi & Vuorilehto 2005, s. 35

¹⁰⁸ HE 257/2018 vp, s. 10

¹⁰⁹ Penttilä 2010, s. 253

¹¹⁰ Penttilä 2010, s. 258

Korkeimman hallinto-oikeuden ennakkoratkaisussa KHO 2005:74 yhtiön osakekannan omistivat 80 prosenttisesti kaksi pääomasijoitusrahastoa. Yhtiö oli emoyhtiö, joka omisti suoraan tai välillisesti useita samalla toimialalla toimivia yhtiöitä, jotka muodostivat yhdessä konsernin. Konsernin liiketoiminta koostui työterveys- ja hoivapalveluista. Yhtiön tarkoituksena oli omistaa konserniyhtiöiden osakkeita. Yhtiö ei harjoittanut aktiivista liiketoimintaa, eikä sillä ollut henkilökuntaa. Yhtiön toiminnan tarkoituksena oli realisoida omistamansa yhtiöt viiden vuoden kuluessa sijoitusten tekemisestä. Korkein hallinto-oikeus katsoi yhtiön toiminnan pääomasijoitustoiminnaksi.

Pääomasijoitustoimintaa harjoittavan yhtiön osakeomistukset poikkeavat käyttöomaisuuden perinteisestä määritelmästä, koska osakkeiden tuotto-odotus perustuu arvonnousuun ja osakkeet on tarkoitettu myytäviksi. Toisaalta osakkeenomistukset ovat yleensä vaihto-omaisuutta pidempiaikaisia.¹¹¹ Pääomasijoitustoiminta muistuttaa luonteeltaan arvopaperikauppaa tai holdingyhtiöitä, joten ajoittain voi olla haastavaa ratkaista kummasta toiminnasta on kysymys.¹¹² Rajanvedossa olennaista on, kuinka aktiivisesti yhtiö käy kauppaa omistamallaan osakkeilla. Verotuksessa sovellettava omaisuuslaji voi myös myöhemmin muuttua, mikäli liiketoiminta ei ole enää tarpeeksi aktiivista.¹¹³ Konsernin sisäisten osakeomistusten ei yleensä katsota täyttävän pääomasijoitustoiminnan määritelmää, jos konsernin elinkeinotoiminnan kannalta keskeiset osakeomistukset on keskitetty yhteen konserniyhtiöön¹¹⁴.

Käyttöomaisuuden määritelmä on lähes vastakkainen suhteessa edellä kuvaamaani vaihto-omaisuuden määritelmään. Lyhytaikaiset sijoitukset katsotaan yleensä pikemminkin vaihto- kuin käyttöomaisuuteen¹¹⁵. Sen sijaan käyttö- ja sijoitusomaisuuden tunnusmerkit ovat varsin samanlaisia, joten niiden välillä kohdataan toisinaan haastavia rajanvetotilanteita. Molemmille omaisuuslajeille on tyypillistä omistuksen pitkä kesto sekä liittyminen elinkeinotoimintaan. Jos osakeomistuksen ensisijainen käyttötarkoitus on kuitenkin edistää yhtiön liiketoimintaa, se katsotaan

¹¹¹ Juusela 2004, s. 171-175

¹¹² Juusela 2004, s. 171-175

¹¹³ Raitasuo 2011, s. 312

¹¹⁴ Verohallinnon ohje Dnro A32/200/2017, kohta 3.5

¹¹⁵ Kukkonen & Torkkeli 2018, s. 311

käyttöomaisuudeksi, jos myös muut tunnusmerkit eli osakeomistuksen pysyvyys ja pitkäaikaisuus täyttyvät.¹¹⁶

Aikaisemmassa oikeuskäytännössä holdingyhtiön pitkäaikaiset osakkeenomistukset saatettiin usein katsoa käyttöomaisuudeksi, mikäli holdingyhtiön toiminta verotettiin elinkeinotoiminnan tulolähteessä. Mielenkiintoinen kysymys on, miten uusi omaisuuslaji vaikuttaa holdingyhtiöiden asemaan. Oikeuskäytäntö näyttää, katsotaanko holdingyhtiön osakkeet jatkossa helpommin elinkeinotoimintaan otettuun uuteen muun omaisuuden omaisuuslajiin. On hyvinkin mahdollista, että kynnys lukea omistus kokonaan toiseen tulolähteeseen on ennen tulolähdejaon uudistusta ollut suurempi kuin katsoa se kuuluvaksi toiseen omaisuuslajiin. Näin ollen tulolähteen poistamisen jälkeen omistuksen katsominen osaksi muuta omaisuutta voi olla todennäköisempää kuin aikaisemmin sen katsominen osaksi henkilökohtaista tulolähdettä.¹¹⁷

Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisussa KHO 2010:64 yhtiö oli luovuttanut listatun yhtiön osakkeita. Yhtiöllä oli laaja edustus listatun yhtiön hallituksessa ja yhtiö oli sitoutunut osakassopimuksessa toimimaan aktiivisesti listatun yhtiön toiminnan edistämiseksi. Lisäksi osakkeet oli hankittu pitkäaikaiseen omistukseen.

Verotusta toimitettaessa osakkeiden oli katsottu olleen yhtiön henkilökohtaisen tulolähteen omaisuutta. Verotuksen oikaisulautakunta oli hylännyt yhtiön oikaisuvaatimuksen muun muassa sillä perusteella, että osakkeiden omistus oli liittynyt lähinnä osakkeet luovuttaneen yhtiön osakkaiden, jotka olivat luonnollisia henkilöitä, intressiin. Lisäksi yhtiöllä ei ollut muuta toimintaa kuin osakkeiden omistus, joten yhtiön ei katsottu harjoittaneen elinkeinotoimintaa lainkaan.

Hallinto-oikeus oli verotuksen oikaisulautakunnan tavoin katsonut, että osakkeet luovuttaneen yhtiön tehtävänä oli ollut toimia yksityishenkilöiden sijoitusten hallinnoijana eikä yhtiön toimintaa voitu pitää elinkeinotoimintana ja siten luovutettuja osakkeita ei voitu katsoa käyttöomaisuudeksi.

Korkein hallinto-oikeus katsoi toisin kuin hallinto-oikeus, että yhtiön toimintaa oli pidettävä elinkeinotoimintana ja luovutetut osakkeet verotettava yhtiön käyttöomaisuutena. Korkein hallinto-oikeus otti ratkaisussaan huomioon osakkeet omistaneen yhtiön osakkaan aktiivisen toiminnan luovutetussa yhtiössä, edustuksen sen hallituksessa sekä yhtiön antaman selvityksen osakkeet omistaneen yhtiön perustamisesta.

¹¹⁶ Malmgrén & Myrsky 2020, s. 553

¹¹⁷ Kukkonen & Torkkeli 2018, s. 313

Ratkaisussa arvioitiin muun muassa yhtiön toimintaa luovutetun yhtiön osakkaana, osakkeiden omistusosuutta sekä omistuksen kestoja. Kysymys oli lähinnä siitä, katsottiinko osakkeita luovuttaneen yhtiön harjoittavan elinkeinotoimintaa vai hallinnoiko se vain luonnollisten henkilöiden sijoituksia. Arvioiden näitä seikkoja kokonaisuutena korkein hallinto-oikeus katsoi osakkeet käyttöomaisuudeksi, vaikka hallinto-oikeus oli pitänyt osakkeita henkilökohtaisen tulolähteen omaisuutena.

Käyttöomaisuuden erottaminen muun omaisuuden omaisuuslajista voi myös olla haastavaa. Tämä lienee useimmin esiintyvä tulkintakysymys arvioitaessa, onko omaisuus käyttöomaisuutta. Arvioinnissa on kiinnitettävä huomiota omaisuuden pääasialliseen käyttötarkoitukseen eli käytetäänkö sitä yhtiön elinkeinotoiminnassa. Mikäli omistus ei liity yhtiön elinkeinotoimintaan, se kuuluu yhtiön muuhun omaisuuteen. Osakeomistuksen tosiasiallinen käyttötarkoitus on siten pyrittävä selvittämään.¹¹⁸ Mikäli yhtiöllä ei ole lainkaan elinkeinotoimintaa, osakkeenomistus ei voi kuulua käyttöomaisuuteen.

Korkein hallinto-oikeus ei ratkaisussaan KHO 2020 T H1025 muuttanut keskusverolautakunnan ratkaisua (KVL 2020/16), jossa yhtiön omistamia osakkeita ei katsottu käyttöomaisuusosakkeiksi. Yhtiö oli yksityishenkilön perustama ja kokonaan omistama yhtiö. Yhtiö yli kymmenen vuotta sitten ostanut yli 10 prosenttia erään julkisesti noteeratun yhtiön osakekannasta, ja sittemmin alkanut sijoittaa varojaan myös muiden yhtiöiden osakkeisiin. Yhtiöllä ei ollut palkattua henkilöstöä, eikä yhtiö ollut myynyt palveluita. Osakkeiden hankinnan jälkeen yksityishenkilö oli työskennellyt päätoimisesti julkisesti noteeratun yhtiön ylimmässä johdossa.

Ratkaisussa katsottiin, että yhtiötä oli pidettävä lähinnä yksityishenkilön henkilökohtaisen sijoitusvarallisuuden hallinnointia varten perustettuna yhtiönä siitä huolimatta, että yksityishenkilö oli tarjonnut omaa asiantuntemustaan yhtiönsä kautta tekemiensä sijoitusten kohteina olevien yritysten käyttöön. Yhtiö ei ollut harjoittanut elinkeinotulon verottamisesta annetun lain 1 §:n 1 momentissa tarkoitettua elinkeinotoimintaa verovuonna 2020, eikä yhtiön omistamia osakkeita voitu siten lukea käyttöomaisuusosakkeiksi.

Seuraavaksi käsittelen henkilökohtaisen tulolähteen poistamisen seurauksena elinkeinoverolakiin otettua muun omaisuuden omaisuuslajeja.

¹¹⁸ Salin 2015, s. 71

3.5. Muu omaisuus

Elinkeinoverolain 12 a §:n mukaan muuta omaisuutta ovat 1 §:n 2 momentissa tarkoitetun yhteisön toimintaan kuuluvat varat, joita ei ole luettava elinkeinotoiminnan rahoitus- vaihto-, sijoitus- tai käyttöomaisuuteen. Muuta omaisuutta ei näin ollen ole määritelty säännöksessä, vaan siihen katsotaan kuuluvan sellainen omaisuus, joka ei täytä muiden omaisuuslajien tunnusmerkkejä.

Hallituksen esityksessä muun omaisuuden omaisuuslajin luomista on perusteltu tarpeella estää sitä, että erilaiset liiketoimintaan liittymättömät osakkeet voitaisiin lukea käyttöomaisuuteen, mikä johtaisi perusteettomiin veroetuihin, koska käyttöomaisuusosakkeiden luovutusvoitot ovat tietyin edellytyksin verovapaita. Ilman muun omaisuuden omaisuuslajia esimerkiksi holdingyhtiöt, joiden kautta yksityishenkilöt hallitsevat osakeomistuksiaan, voisivat luovuttaa osakkeita verovapaasti. Tämä ei vastaisi käyttöomaisuusosakkeiden verovapaata luovutusta koskevan säännöksen tavoitetta tai tarkoitusta.¹¹⁹

Lähtökohtana voitaneen pitää sitä, että ennen tulolähdejaon uudistusta yhtiön tuloverolain säännösten mukaan verotettuun henkilökohtaiseen tulolähteeseen kuulunut omaisuus luetaan muun omaisuuden omaisuuslajiin¹²⁰. Tätä tukee elinkeinoverolain 12 a §:n säännös, jonka mukaan muuta omaisuutta voi olla ainoastaan niillä elinkeinoverolain 1 §:n 2 momentissa tarkoitetuilla yhteisöillä, joilla ei tulolähdejaon uudistuksen jälkeen ole enää henkilökohtaista tulolähdettä tai siihen kuuluvaa omaisuutta¹²¹. Tulkintaa puoltaa myös se, että henkilökohtaisen toiminnan tulolähde säilyy muuttumattomana niillä yhteisöillä, joihin tuloverolain poistamista koskevan uudistuksen jälkeenkin sovelletaan tuloverolain säännöksiä.¹²² Siten

¹¹⁹ HE 257/2018 vp, s. 23; Penttilä ja muut 2019, s. 143

¹²⁰ HE 257/2018 vp, s. 25

¹²¹ Malmgrén & Myrsky 2020, s. 132

¹²² Penttilä ja muut 2019, s. 142-143

aikaisemmin sovelletusta henkilökohtaisesta tulolähteestä voidaan hakea tulkintaa muun omaisuuden omaisuuslajin soveltamiseen.

Hyödykkeet, joita ei käytetä yhteisön tulonhankkimistoiminnassa ovat muuta omaisuutta. Esimerkkinä hallituksen esityksessä on mainittu hyödykkeet, jotka ovat osakkaan yksityiskäytössä ilman käypää vastiketta tai luontoisetua. Mikäli omaisuus ei tarkoitukseltaan vastaa muiden omaisuuslajien tunnusmerkkejä, se katsotaan muuksi omaisuudeksi. Esimerkiksi holdingyhtiöt, jotka hallinnoivat yksityishenkilöiden passiivisia osakesijoituksia ja jotka ovat aikaisemmin kuuluneet henkilökohtaiseen tulolähteeseen, kuuluvat nykyään muun omaisuuden omaisuuslajiin.¹²³

Ennen tulolähdejaon uudistusta holdingyhtiöiden osakeluovutusten verotus aiheutti ajoittain tulkintaongelmia elinkeinoverolain ja tuloverolain soveltamisen välillä¹²⁴. Holdingyhtiö on sellainen yhtiö, jonka tarkoituksena on omistaa osakkeita yhtiön taustalla olevien henkilöiden puolesta¹²⁵. Holdingyhtiöllä ei tavallisesti ole lainkaan omia työntekijöitä tai toimitiloja¹²⁶. Holdingyhtiön mukaisessa omistusrakenteessa on siis tavallista, että holdingyhtiön omistaa luonnollinen henkilö ja holdingyhtiöllä on omistussuhde toiseen tai useampaan osakeyhtiöön. Holdingyhtiön tarkoituksen ollessa ainoastaan omistaa ja hallinnoida luonnollisten henkilöiden osakeomistuksia, toiminta katsottiin ennen tulolähdejaon uudistusta useimmiten henkilökohtaiseen tulolähteeseen¹²⁷. Tulolähdejaon uudistuksen jälkeen luovutetut osakkeet katsotaan näin ollen muuksi omaisuudeksi.

Keskusverolautakunnan ratkaisussa KVL 2007/31 (myöhemmin poistettu ratkaisulla KHO 2007 T 3348) keskenään sukua olevat yksityishenkilöt omistivat arvopaperikauppaa ja sijoitustoimintaa harjoittavan yhtiön. Yksityishenkilöiden omistama yhtiö oli omistanut vaihto-omaisuuteen kuuluvien arvopapereiden lisäksi noin 40 prosenttia elinkeinotoimintaa harjoittavan yhtiön osakkeista, loput 60 prosenttia olivat yksityishenkilöiden muiden sukulaisten omistuksessa.

¹²³ Malmgrén & Myrsky 2020, s. 147

¹²⁴ Mattila 2008, s. 77; Juusela 2004, s. 177-179

¹²⁵ Raitasuo 2011, s. 311

¹²⁶ Juusela 2004, s. 177-179

¹²⁷ Järvenoja 1999, s. 24

Yhtiö oli myynyt elinkeinotoimintaa harjoittaneen yhtiön osakkeet, joista oli omistanut 40 prosenttia. Omistuksen katsottiin palvelevan yksityishenkilöiden osakeomistuksen hallinnointia. Toimintaa ei pidetty yhtiön elinkeinotoimintana ja myytyjen osakkeiden ei siten katsottu liittyvän yhtiön harjoittamaan elinkeinotoimintaan.

Mikäli kyseessä oli sijoitusyhtiö, jonka tarkoitus oli edistää pientä arvopaperisijoitustoimintaa vähentämällä suoraan arvopaperiomistukseen liittyviä riskejä, yhtiön toiminta verotettiin ennen tulolähdejaon uudistusta elinkeinotoiminnan tulolähteessä¹²⁸, joten tulolähdejaon uudistukseen jälkeen osakkeet eivät tällöin kuulu muun omaisuuden omaisuuslajiin.

Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisussa KHO 1986 B II 509 julkisesti noteeratun holdingyhtiömuotoisen niin sanotun sijoitusyhtiön toimialana oli omistaa ja hallita osakkeita ja osuuksia. Yhtiön tarkoituksena oli lisätä arvopaperisäästämistä sijoittamalla yksittäisien sijoittajien varat pörssiyhtiöiden ja muiden vakaana pidettyjen yhtiöiden osakkeisiin. Yhtiö ei harjoittanut arvopaperikauppaa.

Yhtiön osakekannan A-osakkeet omistivat kolme osakeyhtiötä ja B-osakkeet pääosin yksityishenkilöt. Yhtiö jakoi vuosittain vähintään 80 % nostamistaan osingoista edelleen osakkailleen. Yhtiön uusien osakkeiden hankintaan ottaman luoton korkomenot katsottiin elinkeinotoiminnasta johtuvan velan koroksi, jotka yhtiöllä oli oikeus vähentää tulostaan kokonaisuudessaan.

Holdingsyhtiöstä on kysymys myös silloin, kun konsernin emoyhtiö ainoastaan hallinnoi konsernin omistuksia tytäryhtiön harjoittaessa liiketoimintaa.¹²⁹ Ennen tulolähdejaon uudistusta elinkeinoverolakia sovellettiin myös konsernin emoyhtiöön silloin, kun emoyhtiö huolehti esimerkiksi konsernin hallintopalveluista, vaikka vain tytäryhtiö harjoitti liiketoimintaa¹³⁰. Tulkintaongelmat liittyivät erityisesti emoyhtiöihin, joiden pääasiallisena tarkoituksena oli omistaa konserniyhtiöiden käytössä olevia kiinteistöjä ja toimitiloja. Emoyhtiöiden toiminta katsottiin kuitenkin elinkeinotoiminnaksi, jos konsernin muut yhtiöt harjoittivat elinkeinotoimintaa.¹³¹

¹²⁸ Andersson & Penttilä 2014, s. 32-34

¹²⁹ Kukkonen & Walden 2010b, s. 23

¹³⁰ Immonen 2018, s. 84

¹³¹ Mattila 2008, s. 77

Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisussa KHO 1978 B 539 holdingyhtiötä, joka omisti kahden liiketoimintaa harjoittaneen yhtiön osake-enemmistön, verotettiin elinkeinotoiminnan tulolähteessä.

Ennen tulolähdejaon uudistusta elinkeinoverolakia sovellettiin tavallisesti holdingyhtiöihin, jotka olivat osa laajempaa konsernia. Konserniverokeskuksen asiakkaina oleviin konsernien emoyhtiöiden toimintaan sovellettiin tavanomaisesti elinkeinoverolakia.¹³² Tulkinta lienee olleen hankalinta silloin, kun omistettujen yhtiöiden harjoittama elinkeinotoiminta oli elinkeinotoiminnan tunnusmerkistön osalta tulkinnanvaraista. Arvioinnissa kiinnitettiin huomiota elinkeinotoiminnan tunnusmerkkeihin sekä siihen oliko kyseessä keinotekoinen omistusjärjestely, jolla tavoiteltiin veroetuja. Lopulta tulolähteen valinta tehtiin elinkeinotoiminnan tunnusmerkkien perusteella.¹³³ Tulolähteen valinnassa voitiin arvioida olisiko toiminta ollut elinkeinotoimintaa ilman holdingyhtiörakennetta. Mikäli näin oli, holdingyhtiötä verotettiin elinkeinotoiminnan tulolähteessä. Jos vastaus oli kielteinen, holdingyhtiötä verotettiin henkilökohtaisessa tulolähteessä.¹³⁴

Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisussa KHO 2012:74 yhtiö oli myynyt omistamansa 12,6 prosentin osuuden vuosina 2001-2007 omistamansa yhtiön osakkeista. Yhtiön hallituksen puheenjohtajana toiminut osakas oli toiminut myös myydyin yhtiön hallituksen jäsenenä sekä konsulttina siihen saakka kunnes osakkeet oli myyty. Yhtiön liikevaihto oli muodostunut pörssiosakkeiden myynnistä saaduista 325 000 euron tuloista sekä luovutetun yhtiön sille maksamista 8 000 euron konsultointipalkkioista.

Yhtiöiden välillä ei katsottu olleen osakkaan hallitus- ja konsulttityöskentelyn perusteella sellaista toiminnallista yhteyttä, jonka perusteella luovutetut osakkeet olisivat olleet yhtiön käyttöomaisuutta. Korkein hallinto-oikeus katsoi luovutettujen osakkeiden olleen osakkeet luovuttaneen yhtiön liiketoimintaan kuulumatonta omaisuutta.

Korkein hallinto-oikeus arvioi ratkaisussaan yhtiön harjoittamaa arvopaperikauppaa ja luovutettujen osakkeiden toiminnallista yhteyttä osakkeet myyneen yhtiön elinkeinotoimintaan. Asiassa oli arvioitavana, voitiinko yhtiöiden välillä katsoa olleen hallitus- ja konsulttityöskentelyn perusteella sellainen toiminnallinen yhteys, että

¹³² Haarala 2005, s. 439

¹³³ Myrsky & Svensk 2016, s. 176

¹³⁴ Mattila 2008, s. 77

luovutettuja osakkeita olisi voitu pitää osakkeet luovuttaneen yhtiön käyttöomaisuutena. Korkein hallinto-oikeus katsoi, ettei yhtiöiden välillä ollut sellaista toiminnallista yhteyttä, että osakkeita olisi voitu pitää käyttöomaisuutena. Nykyisin osakkeiden voitaisiin vastaavassa tilanteessa katsoa kuuluvan muun omaisuuden omaisuuslajiin.

Muuta omaisuutta ovat yleensä myös kiinteistöt, jotka omistetaan sijoitustarkoituksessa, sillä oikeuskäytännössä vuokraustoimintaa verotettiin henkilökohtaisessa tulolähteessä ennen tulolähdejaon uudistusta¹³⁵. Yleislinjana oikeuskäytännössä oli, ettei laajaakaan vuokraustoimintaa pidetty elinkeinotoimintana.

Korkeimman hallinto-oikeuden ennakkoratkaisussa KHO 1988 B 508 yhtiön toimialana oli kiinteistöjen ja kiinteistöyhtiöiden osakkeiden omistaminen ja hallitseminen sekä kiinteistöjen ja osakkeiden omistukseen perustuva vuokraustoiminta. Yhtiön tarkoituksena oli tehdä merkittäviä sijoituksia kiinteistöihin ja rakennusoikeuksiin ja listautua pörssiin. Yhtiön nettovuokratulot olivat 33 miljoonaa markkaa vuodessa. Sittemmin yhtiö listautui myös pörssiin. Korkein hallinto-oikeus katsoi ratkaisussaan, ettei pörssinoteeratun yhtiön harjoittamaa laajaa kiinteistöjen ja osakehuoneistojen vuokraustoimintaa pidetty elinkeinotoimintana.

Kiinteistöjen tai huoneistojen vuokraus katsottiin verotuksessa henkilökohtaiseen tulolähteeseen kuuluvaksi yleensä silloin, kun vuokraus tapahtui ulkopuolisille eikä sillä ollut yhteyttä yhtiön harjoittamaan pääasialliseen elinkeinotoimintaan. Toisaalta jos yhtiön pääasiallinen toiminta muodostui kiinteistöjen tai huoneistojen vuokraamisesta tai jos yhtiö remontoi vuokraamia tiloja, toimintaan voitiin soveltaa elinkeinoverolakia.¹³⁶

Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisussa KHO 2000 T 2885 pörssi-yhtiö peruskorjasi, jalosti ja kehitti omistukseensa hankkimiaan tai kiinteistöosakeyhtiöiden kautta hallitsemiaan kiinteistöjä. Kiinteistöt olivat luonteeltaan muunneltavia eri käyttötarkoituksiin. Yhtiö vuokrasi remontoimansa toimitilat asiakkailleen ja tarjosi näille yhteistyöverkostonsa kautta palveluita.

Yhtiön liikevaihto oli ollut noin 150 miljoonaa markkaa, taseen oma pääoma 720 miljoonaa markkaa ja kiinteistö-pääoma noin 1,45 miljardia markkaa. Yhden kiinteistön kehittämiseen oli voitu investoida lähes 40 miljoonaa markkaa ja peruskorjatusta

¹³⁵ HE 257/2018 vp s. 23 ja 37

¹³⁶ Kulovaara 2013, s. 27-28

kiinteistöstä, jota ei ollut suunnitelmasta poiketen vuokrattu, oli voinut aiheutua huomattava tappio. Yhtiöllä oli kiinteistöjen johtamisesta, talousseurannasta ja ylläpidosta vastaavaa henkilöstöä, kiinteistöjen tekninen isännöinti oli ulkoistettu. Korkein hallinto-oikeus katsoi, että yhtiötä oli verotettava elinkeinoverolain säännösten mukaan ottaen huomioon, että yhtiö oli voittoa tavoitteleva pörssi-yhtiö sekä yhtiön toiminnan laatu ja laajuus.

Ennen tulolähdejaon uudistusta tuloverolain soveltamista puolsi se, jos yhtiön osakeomistukset olivat pitkäaikaisia, vähäriskisiä ja passiivisia¹³⁷. Mikäli nämä tunnusmerkit täyttyivät, arvopapereiden luovutukset voitiin verottaa henkilökohtaisessa tulolähteessä¹³⁸. Näin ollen tällaiset arvopaperiomistukset katsotaan lähtökohtaisesti muun omaisuuden omaisuuslajiin.

Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisussa KHO 2003 T 941 yhtiö harjoitti tervanvälitystä ja grillihiilien myyntiä. Lisäksi yhtiön toimialaan kuului myös arvopaperikauppa. Yhtiön tulos olisi ollut tappiollinen, mikäli yhtiö ei olisi osakkeenomistajalta korotta lainaksi saamallaan varoilla hankkinut Oyj Nokia Abp:n osakkeita, joiden luovutuksesta oli syntynyt voittoa. Muita arvopaperiostoja ja -myyntejä yhtiöllä ei verovuonna ollut.

Korkein hallinto-oikeus katsoi ratkaisussaan, ettei verovuonna yhdellä kaupalla tapahtunut osakkeiden osto ja myynti pankin välityksellä ollut yhtiön elinkeinotoimintaa. Osakkeiden luovutuksesta saatua voittoa ei siten verotettu yhtiön elinkeinotoiminnan tulolähteessä vaan henkilökohtaisessa tulolähteessä.

Korkein hallinto-oikeus arvioi ratkaisussaan yhtiön osakkeiden ostojen ja myyntien lukumäärää, eikä kauppojen vähäisyydestä johtuen katsonut luovutuksesta syntyneitä voittoa yhtiön elinkeinotoiminnan tuloksi, vaikka yhtiön toimialaan kuului muun toiminnan ohella arvopaperikaupan harjoittaminen ja vaikka osakkeiden omistusaika oli ollut alle kuukauden mittainen.

Osakkeen omaisuuslajin valinta voi olla tulkinnanvaraista yhtiön aloittaessa tai lopettaessa toimintaansa. Esimerkkinä voidaan mainita tilanne, jossa yhtiöllä ei ole tuloja lainkaan, vaikka sillä on kuluja. Tulolähdejaon uudistusta edeltäneessä oikeuskäytännössä katsottiin, että mikäli yhtiön toiminta muuttui pysyvästi tai

¹³⁷ Myrsky & Rabinä 2014, s. 170

¹³⁸ Kulovaara 2013, s. 36

pitkäaikaisesti esimerkiksi passiiviseksi sijoitustoiminnaksi tai vuokraustoiminnaksi, elinkeinoverolain soveltaminen päättyi.¹³⁹ Toimintaa tarkasteltiin pidemmällä aikavälillä ja tapauskohtainen harkinta ja kokonaiskuvan hahmottaminen oli tärkeää. Yhtiön toiminnan luonteen muuttumista arvioitiin huomioiden myös liiketoiminnan aloittamiseen ja lopettamiseen kuluva aika. Tulolähdettä ei voitu muuttaa edestakaisin verovuosiakohtaisesti.

Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisussa KHO 2019:150 yhtiö oli perustettu tutkimus- ja kehitystoimintaa harjoittavaksi yhteisyritykseksi, joka oli sittemmin lopetettu ja yhtiön toiminta käsitti enää yhtiön hallinnoimisen ja sen lopettamiseen tähtäävät toimet. Yhtiön toiminnan lopettamiseen kuluneesta pitkästä ajasta huolimatta korkein hallinto-oikeus katsoi, että elinkeinotoiminnan oli katsottava jatkuvan yhtiön lopettamiseen saakka ja toiminnan lopettamiseen liittyvät kulut oli katsottava elinkeinotoiminnan kuluiksi.

Aktiivista arvopaperikauppaa ja sijoitustoimintaa harjoittavan yhtiön osakkeet ovat yhtiön vaihto-omaisuutta. Tulolähdejaon uudistuksen jälkeen yhtiön toiminnan muuttuessa pysyvästi passiiviseksi sijoitustoiminnaksi osakkeet todennäköisesti katsottaisiin kuuluvan muun omaisuuden omaisuuslajiin.

Huomionarvoista on, että verotusta toimitettaessa muu omaisuus jaetaan omaisuuteen, jota käytetään tulonhankkimistarkoituksessa sekä omaisuuteen, joka ei palvele tulonhankkimistarkoitusta. Jälkimmäisen ryhmän verokohtelu on yritykselle epäedullisempaa, sillä luovutustappiot eivät ole vähennyskelpoisia. Hallituksen esityksestä ilmenee, että jos omaisuus liittyy esimerkiksi osakkaan harrastustoimintaan, niin se ei palvele yhtiön tulonhankkimistarkoitusta, eli tällaisen omaisuuden luovutustappio on kokonaan vähennyskelvoton. Jos omaisuuden käytöstä maksetaan kuitenkin yhtiölle käypä vastike tai kyseessä on luontoisetu, niin omaisuus palvelee yhtiön tulonhankkimistarkoitusta ja omaisuuden hankintameno on vähennyskelpoinen.¹⁴⁰

¹³⁹ Andersson & Penttilä 2014, s. 21-22 ja 44

¹⁴⁰ HE 257/2018 vp s. 25

Kuten edellä on todettu, aikaisemmin henkilökohtaiseen tulolähteeseen katsottu omaisuus voi tulolähdejaon uudistuksen seurauksena kuulua luonteensa perusteella myös johonkin muista omaisuuslajeista. Hallituksen esityksestä ilmenee, että jos aiemmin sovellettavaan muun toiminnan tulolähteeseen sisältyisi sellaisia omaisuuseriä, jotka luonteeltaan vastaavat enemmänkin rahoitus-, vaihto- tai käyttöomaisuutta, kysymys ei olisi muusta omaisuudesta¹⁴¹. Toisaalta aikaisemmin muihin omaisuuslajeihin luettu omaisuus saatetaan lukea helpommin muuhun omaisuuteen, sillä tästä ei synny yhtiölle erillistä henkilökohtaista tulolähdettä¹⁴². Näin ollen muun omaisuuden omaisuuslaji saattaa kaventaa muiden omaisuuslajien soveltamisalaa. Muun omaisuuden soveltamisalan tulkinta on kuitenkin aina tehtävä muiden omaisuuslajien kautta arvioimalla, täytyvätkö muiden omaisuuslajien tunnusmerkit. Rajatapauksissa arviointi on tehtävä kokonaisharkinnan perusteella, jossa huomiota voidaan kiinnittää ainakin osakkeenomistuksen käyttötarkoitukseen, merkitykseen yhtiön elinkeinotoiminnan kannalta, omistuksen kestoon sekä siihen, onko kysymys passiivisesta osakeomistuksesta vai liittykö siihen aktiivisia toimia.

¹⁴¹ HE 257/2018 vp, s. 23-25; Penttilä ja muut 2019, s. 145

¹⁴² Kukkonen & Torkkeli 2018, s. 313

4. Osakeluovutusten verotus

4.1. Luovutusvoitto tai -tappio

Elinkeinoverolain 14 §:n 1 momentissa säädetään hyödykkeen hankintamenon määräytymisestä. Säännöksen mukaan vaihto-, sijoitus- ja käyttöomaisuuden sekä muun omaisuuden hankintameno on hyödykkeen hankinnasta ja valmistuksesta johtuneiden välittömien menojen määrä. Hankintamenoon luetaan lisäksi kirjanpitolain 4 luvun 5 §:n tai mainitun lain 7 a luvun 1 §:ssä tarkoitettujen kansainvälisten tilinpäätösstandardien nojalla hyödykkeen hankintamenoon kirjanpidossa luetut välilliset menot ja korkomenot. Saman pykälän 2 momentin mukaan verovelvollisella verovuoden päättyessä olevan vaihto-omaisuuden hankintamenon suuruus määritetään, ellei verovelvollinen muuta näytä, olettaen että samanlaiset hyödykkeet on luovutettu tai kulutettu siinä järjestyksessä, missä ne on hankittu.

Säännöksessä käytettiin ennen tulolähdejaon uudistusta termejä muuttuvista ja kiinteistä menoista. Tulolähdejaon uudistuksessa säännökseen tehdyn muun omaisuuden omaisuuslajia koskevan lisäyksen yhteydessä näitä termejä muutettiin vastaamaan kirjanpitolain mukaisia termejä. Termillä välitön meno korvattiin aikaisemmin käytetty termi muuttuvista menoista ja termillä välillinen meno korvattiin aikaisemmin käytetty termi kiinteistä menoista. Uudistuksella ei tavoiteltu käsitteiden sisällöllistä muutosta, vaan käsitteiden parempaa ymmärrettävyyttä.¹⁴³

Elinkeinoverolain 14 §:n säännöksestä ei suoraan ilmene, miten hankintameno lasketaan¹⁴⁴, joten sen määritelmä on syntynyt oikeuskäytännön ja -kirjallisuuden perusteella. Hankintameno perustuu omaisuuden todelliseen hankintamenoon. Toisin kuin muiden omaisuuslajien, vaihto-omaisuuden hankintameno määritetään FIFO-periaatteella. Tämä tarkoittaa sitä, että osakkeiden katsotaan tulleen luovutetuksi

¹⁴³ HE 257/2018 vp, s. 37

¹⁴⁴ Mattila 2012a, s. 82

samassa järjestyksessä kuin missä ne on hankittu. Vaihto-omaisuuden hankintameno voidaan määrittää perustuen sen todelliseen hankintamenuun, mikäli yhtiö nimenomaisesti tätä vaatii sekä lisäksi osoittaa toteen vaatimuksensa perusteet.¹⁴⁵ Rahoitusomaisuuden hankintameno on siinä mielessä poikkeuksellinen, että sen laskemisesta ei ole muista omaisuuslajeista poiketen elinkeinoverolain säännöstä. Rahoitusomaisuuden hankintamenuon määrittäminen voi siten muodostua tulkinnanvaraiseksi, mutta lähtökohtana lienee se, että hankintameno määritetään todellisten kulujen perusteella.

Välittöminä menoina osakkeen hankintamenua laskettaessa pidetään muun muassa osakekaupasta aiheutuvia veroseuraamuksia ja muita kauppaan liittyviä kuluja, kuten kaupasta johtuneita asiantuntijapalkkioita¹⁴⁶. Välittöminä menoina voidaan lähtökohtaisesti pitää kaikkia sellaisia menoja, joita ei olisi syntynyt ilman osakkeen hankintaa. Yhtiö ei voi vähentää osakkeen hankintaan liittyneitä välittömiä menoja vuosikuluina, vaan ne on aktivoitava hankintamenuun, jolloin ne tulevat vähennettäväksi vasta osakkeen myyntihetkellä.¹⁴⁷ Välittömien menojen määrittely ei ole kaikissa tilanteissa selvää. Arvioinnissa on otettava huomioon mitä toimia asiantuntijapalkkiot ovat koskeneet ja onko niillä ollut riittävä yhteys osakkeiden hankintaan. Pääsääntöisesti osakkeiden hankinnasta johtuvat palkkiot katsotaan osaksi hankintamenua, ellei asiassa esitetä muuta selvitystä.¹⁴⁸ Verosuunnittelun näkökulmasta yhtiöllä voi usein olla intressi katsoa asiantuntijapalkkiot välillisiksi menoiksi, jolloin ne voidaan vähentää vuosikuluna.

Välilliset menot kirjataan ensisijaisesti vuosikuluksi ja ne on ainoastaan poikkeuksellisesti mahdollista kirjata osaksi hankintamenua elinkeinoverolain 14 §:n mukaisesti¹⁴⁹. Välillisten menojen kirjaaminen osaksi hankintamenua edellyttää, että niiden määrä on olennainen suhteessa välittömät menot sisältävään hankintamenuun ja että aktivointi

¹⁴⁵ Mattila 2012b, s. 127-128

¹⁴⁶ Honkamäki & Pennanen 2010, s. 92; Verohallinnon ohje VH/5697/00.01.00/2019, kohta 2.1

¹⁴⁷ Myrsky & Linnakangas 2003, s. 119

¹⁴⁸ Verohallinnon ohje Dnro A67/200/2018, kohta 2.1

¹⁴⁹ Ossa 2014, s. 144

on toiminnan laajuuteen nähden perusteltua. Lisäksi välillisten menojen kirjaaminen osaksi hankintamenoa on tapahduttava kirjanpitolain sallimalla tavalla ja menettelyä on noudatettava jatkossa saman sisältöisenä kaikkien hyödykkeiden osalta. Menojen kirjaaminen osaksi hankintamenoa kasvattaa yhtiön tasetta ja nettovarallisuutta, kun taas menojen vähentäminen vuosikuluna pienentää yhtiön verotettavaa tulosta. Vähentämällä kulun vuosikuluna, yhtiö varmistuu, että se tulee hyödynnetyksi verotuksessa.¹⁵⁰

Osakkeen luovutusvoitto tai -tappio saadaan vähentämällä osakkeen luovutushinnasta osakkeen verotuksessa poistamaton hankintameno. Luovutushinta on omaisuuden luovutuksesta saatu vastike eli myyntihinta ja hankintameno on omaisuuden ostohinta mukaan lukien hankinnasta johtuneet välittömät menot ja mahdolliset välilliset menot.¹⁵¹ Osakkeet katsotaan verotuksessa kulumattomaksi omaisuudeksi, joista ei ole mahdollista tehdä poistoja. Näin ollen osakkeiden hankintameno voidaan vähentää kokonaisuudessaan vasta silloin kun osakkeet myydään.¹⁵² Elinkeinoverolaissa ei mainita luovutusvoiton ja -tappion käsitteitä, vaikka niitä kuitenkin vakiintuneesti käytetään.

Elinkeinoverolain 16 §:n 2 kohdan mukaan tulon hankkimisesta ja säilyttämisestä johtuneita vähennyskelpoisia menoja eivät ole verovapaan tulon hankkimisesta tai säilyttämisestä johtuneet menot, kuitenkin niin, että verovapaan tulon ylittävä osa menoista katsotaan vähennyskelpoiseksi. Säännös muodostaa poikkeuksen tulon hankkimisesta ja säilyttämisestä johtuvan menon vähennyskelpoisuuteen. Mikäli verovapaan tulon hankkimisesta ja säilyttämisestä aiheutuneet menot ovat luovutushintaa suuremmat, ne ovat vähennyskelpoisia luovutushinnan ylittävältä osalta. Tulon hankkimisesta johtuneina menoina voidaan pitää esimerkiksi osakkeiden myyntiin liittyviä asiantuntijapalkkioita.

¹⁵⁰ Andersson & Penttilä 2014, s. 390-391

¹⁵¹ Kukkonen & Walden 2010a, s. 353

¹⁵² Verohallinnon ohje VH/5788/00.01.00/2019, kohta 3.4

Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisussa KHO 2012:129 listattu yhtiö oli myynyt omistamansa yhtiön osakkeet yhden euron kauppahinnalla. Osakkeiden hankintameno oli ollut 1 000 262,37 euroa ja myyntiin liittyvät asiantuntija- ja tilintarkastuspalkkiot 536 823,17 euroa. Osakkeet olivat listatun yhtiön käyttöomaisuutta, jonka luovutushinta oli verovapaata tuloa ja hankintameno vähennyskelpoton meno. Korkein hallinto-oikeus katsoi, että yhtiöllä oli oikeus vähentää verotuksessaan verovapaasti luovutettavissa olevien käyttöomaisuusosakkeiden myyntiin liittyvät asiantuntija- ja tilintarkastuspalkkiot verovapaan luovutushinnan ylittävältä osalta.

Luovutusvoittoa syntyy, jos osakkeen ostohinta ja muut hankintamenoon sisältyvät erät ovat pienempiä kuin osakkeen luovutuksesta saatu myyntihinta. Luovutustappiota syntyy, jos osakkeen hankintameno on suurempi kuin luovutuksesta saatu myyntihinta. Luovutusvoitto on sen verovuoden tuloa ja luovutustappio syntyy sinä verovuonna, jonka aikana saamisoikeus on syntynyt. Suoriteperiaatteen mukaisesti osakkeiden luovutusajankohtana pidetään sopimuksen tekohetkeä ¹⁵³. Kauppahinnan maksuajankohta ei vaikuta verotusajankohtaan.¹⁵⁴

Lähtökohtana on luovutusvoittojen ja -tappioiden symmetrinen verokohtelu, jonka mukaan luovutusvoittojen ollessa verovapaita, luovutustappiot ovat samoissa olosuhteissa vähennyskelvottomia. Vastaavasti mikäli luovutusvoitot ovat veronalaisia, pääsääntö muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta on, että luovutustappiot ovat vähennyskelpoisia.¹⁵⁵ Luovutustappio voi olla myös rajoitetusti vähennyskelpoinen jäljempänä selostetun tavoin

4.2. Realisoitumattomat arvomuutokset ja jaksottaminen

Elinkeinotulon verotuksessa on perinteisesti ollut lähtökohtana, että realisoitumaton arvonnousua tai -laskua ei ole ollut mahdollista katsoa veronalaiseksi tuloksi tai vähennyskelpoiseksi menoksi. Kirjanpito on perustunut niin sanottuun meno-tulo -

¹⁵³ Malmgrén & Myrsky 2020, s. 138

¹⁵⁴ Andersson & Penttilä 2014, s. 485-487

¹⁵⁵ Juusela 2004, s. 204

teoriaan, jossa arvonnousujen tai -laskujen kirjaaminen ei ole ollut sallittua. Tällöin luovutusvoitto tai -tappio katsotaan vasta sen verovuoden tuloksi tai menoksi, jolloin se on realisoitunut. Kansainvälistymisen johdosta lainsäädännössä on kuitenkin viime aikoina poikettu meno-tulo -teoriasta, jolloin myös realisoitumattomien arvonnousujen tai laskujen kirjaaminen on tullut mahdolliseksi.¹⁵⁶

Elinkeinoverolain 5 §:n 8-13 kohdissa onkin säädetty siitä, milloin realisoitumattomia arvonnousuja on mahdollista tulouttaa verotuksessa. Näistä poikkeuksista on syytä käsitellä säännöksen 8 kohtaa, joka koskee yhtiöiden kaupankäyntitarkoituksessa pitämien rahoitusvälineiden arvonnousujen tulouttamista verotuksessa. Muut kohdat koskevat lähinnä sellaisia erityistoimialoja tai -tapauksia, joiden tarkempaan läpikäymiseen ei ole tutkielmani kannalta aihetta. Kaupankäyntitarkoituksessa pidettäväksi rahoitusvälineeksi katsotaan esimerkiksi osake, joka on hankittu lyhytaikaiseksi sijoitukseksi, joka on tarkoitus myydä pian eteenpäin¹⁵⁷. Säännöksessä ei ole tarkemmin määritelty mitä omaisuuslajia se koskee.

Elinkeinoverolain 5 §:n 8 kohdan mukaan veronalaisia elinkeinotuloja ovat kaupankäyntitarkoituksessa pidettävistä rahoitusvälineistä kirjanpitolain nojalla tuloslaskelmaan tuotoksi merkityt arvonnousut. Kirjanpitolain 5 luvun 2 §:n mukaan kirjanpitovelvollisilla on halutessaan mahdollisuus arvostaa rahoitusvälineet tilinpäätöksessään käypään arvoon, jolloin edellä mainittu lainkohta tulee sovellettavaksi. Lisäksi elinkeinoverolain 5 §:n 8 kohdan mukaan veronalaisia elinkeinotuloja ovat kansainvälisten tilinpäätösstandardien nojalla tuloslaskelmaan tuotoksi merkityt arvonnousut. Kansainvälisillä tilinpäätösstandardeilla tarkoitetaan niin sanottuja IAS/IFRS (jäljempänä IFRS-standardit) standardeja. Mikä tahansa yritys voi halutessaan laatia tilinpäätöksensä IFRS-standardien mukaisesti, mutta se on pakollista vain listatuilla yhtiöillä tietyissä tilanteissa.¹⁵⁸ Näin ollen elinkeinoverolain 5 §:n 8 kohdan säännös

¹⁵⁶ Andersson & Penttilä 2014, s. 139

¹⁵⁷ Andersson & Penttilä 2014, s. 142-143

¹⁵⁸ Andersson & Penttilä 2014, s. 139-140

koskee kaikkia yhtiöitä, joilla on kaupankäyntitarkoituksessa pidettyjä rahoitusvälineitä, jos ne ovat kirjanneet arvonmuutokset säännöksessä tarkoitettuun tavoin.

Elinkeinoverolain 8 §:n 1 momentin 2 a kohdassa on vastaavasti säädetty, että vähennyskelpoisia menoja ovat kaupankäyntitarkoituksessa pidettävistä rahoitusvälineistä kirjanpitolaisten tai kansainvälisten tilinpäätösstandardien nojalla tuloslaskelmaan kuluksi merkityt arvonlaskut. Näin ollen rahoitusvälineiden realisoitumaton arvonnousu on veronalaista tuloa ja arvonlasku vähennyskelpoista menoa, mikäli ne on kirjattu käypään arvoon säännöksessä tarkoitettuun tavoin.

Elinkeinoverolain 27 e §:ssä on säädetty, että rahoitusvälineiden arvonnousut ovat sen verovuoden veronalaista tuloa ja arvonlaskut sen verovuoden vähennyskelpoista menoa, jonka aikana ne on merkitty tuloslaskelmaan tuotoiksi ja kuluiksi. Rahoitusvälineiden verotuksessa poistamatta olevana hankintamenoa pidetään omaisuuden alkuperäistä hankintamenoa lisätynä tai vähennettynä edellä tarkoitetuilla verotuksessa tuotoiksi tai kuluiksi luetuilla määrillä.

Edellä mainitut elinkeinoverolain 5 §:n 8 kohdan ja 8 §:n 1 momentin 2 a kohdan säännökset ovat poikkeus realisointiperiaatteesta, jonka mukaan kirjanpitoon merkitään ainoastaan realisoituneet tulot ja menot. Koska IFRS-standardin mukainen erillistilinpäätös laaditaan kuitenkin harvoin ja koska kirjanpitolaisten 5 luvun 2 §:n mukainen mahdollisuus arvostaa rahoitusvälineet tilinpäätöksessä käypään arvoon on vapaaehtoista, kirjanpitolaisten säädännöstä johtuvia osakkeiden realisoitumattomia arvonnousuja tai -laskuja ei jouduta kovinkaan usein käsittelemään verotuksessa.

Vaihto- ja sijoitusomaisuuteen kuuluvien osakkeiden realisoitumattomista arvonalentumisista voidaan tehdä myös niin sanottu epäkuranttiusvähennys, jolla niiden arvo alennetaan vastaamaan osakkeiden käypää arvoa¹⁵⁹. Elinkeinoverolain 28 §:n 1 momentin mukaan vaihto-omaisuuden hankintameno on sen verovuoden kulu, jona

¹⁵⁹ Andersson & Penttilä 2014, s. 548-549

vaihto-omaisuus on luovutettu, kulutettu tai menetetty. Verovuoden kulu on kuitenkin se osa vaihto-omaisuuden hankintamenosta, joka ylittää vastaavan vaihto-omaisuuden hankintaan verovuoden päättyessä todennäköisesti tarvittavan hankintamenon tai siitä samana ajankohtana todennäköisesti saatavan luovutushinnan taikka kirjanpitolain tarkoitetuissa kansainvälisissä tilinpäätösstandardeissa tarkoitetun nettorealisointiarvon. Sijoitusomaisuuden realisoitumattomien arvonalentumisten vähennyskelpoisuudesta on säädetty elinkeinoverolain 29 §:n 1 momentissa, joka vastaa olennaisilta osin 28 §:n 1 momenttia.

Epäkuranttiusvähennystä tehtäessä vaihto- tai sijoitusomaisuuden hankintameno kirjataan kuluksi jo ennen kuin kysymyksessä oleva omaisuus on luovutettu. Vähennyksen tekeminen edellyttää arvonalentumisen todennäköisyyttä. Sen sijaan sillä, onko arvonalentuminen olennainen, ei ole merkitystä.¹⁶⁰ Epäkuranttiusvähennyksen tekeminen ei ole vapaaehtoista, vaan se on tehtävä aina kun laissa säädetyt edellytykset täyttyvät. Verovelvollisen vaatiessa vähennyksen tekemistä yrityksen on kuitenkin voitava näyttää vaatimuksensa perusteet toteen.¹⁶¹ Pörssissä vaihdettujen osakkeiden osalta arvonalentumisen sekä palautumisen osoittaminen ei ole ongelma, vaan tällöin osakkeiden arvo voidaan todentaa tarkasti¹⁶². Sen sijaan muiden kuin listattujen yhtiöiden osakkeiden arvonalentumispoistot ovat suhteellisen harvinaisia, sillä arvonalentumisen näyttäminen toteen saattaa olla työlästä.

Vaihto- tai sijoitusomaisuudesta tehdyt epäkuranttiusvähennykset palautuvat elinkeinoverolain 5 a §:n 3 ja 4 kohtien nojalla myöhemmin yrityksen veronalaiseen tuloon, jos hyödykkeen todennäköinen hankintameno tai luovutushinta verovuoden päättyessä ylittää sen jäljellä olevan hankintamenon. Näin ollen vaihto- tai sijoitusomaisuudesta tehty arvonalennus ei jää pysyväksi, mikäli omaisuuden arvo on

¹⁶⁰ Juusela 2004, s. 236

¹⁶¹ Andersson & Penttilä 2014, s. 548-549

¹⁶² Juusela 2004, s. 236

jälleen noussut. Merkitystä ei ole sillä, kauanko kulukirjauksen tekemisestä on kulunut aikaa.¹⁶³

Käyttöomaisuusosakkeiden verotuksessa ei ole mahdollista huomioida arvonalentumisia, sillä osakkeet on rajattu elinkeinoverolain 42 §:n 1 momentin säännöksen soveltamisalan ulkopuolelle. Säännöksen mukaan käyttöomaisuuteen kuuluvan muun arvopaperin kuin osakkeen osalta voidaan arvonalennus ottaa huomioon verovuositain, mikäli arvopaperin käypä arvo on olennaisesti hankintamenoa alempi. Ennen vuoden 2004 lainmuutosta säännöksessä tarkoitettu arvonalentumispoiston tekemismahdollisuus koski kuitenkin myös käyttöomaisuuteen kuuluvia osakkeita. Jos osakkeiden arvonalentumispoistoja on tehty ennen vuotta 2004, mahdolliset arvonnousut tuloutetaan elinkeinoverolain 5 a §:n 5 kohdan mukaisesti. Arvonalentumiset voivat palautua, jos niiden arvo on noussut ennen luovutusta tai jos luovutushetkellä niiden arvo on osoittautunut poistamatonta arvoa korkeammaksi. Tuloutuksen tekeminen ei edellytä sitä, että arvonnousu tai luovutusvoitto olisi olennainen ja se tehdään siitä huolimatta, vaikka luovutusvoitto olisi verovapaa käyttöomaisuusosakkeiden verovapautta koskevan säännöksen perusteella.¹⁶⁴

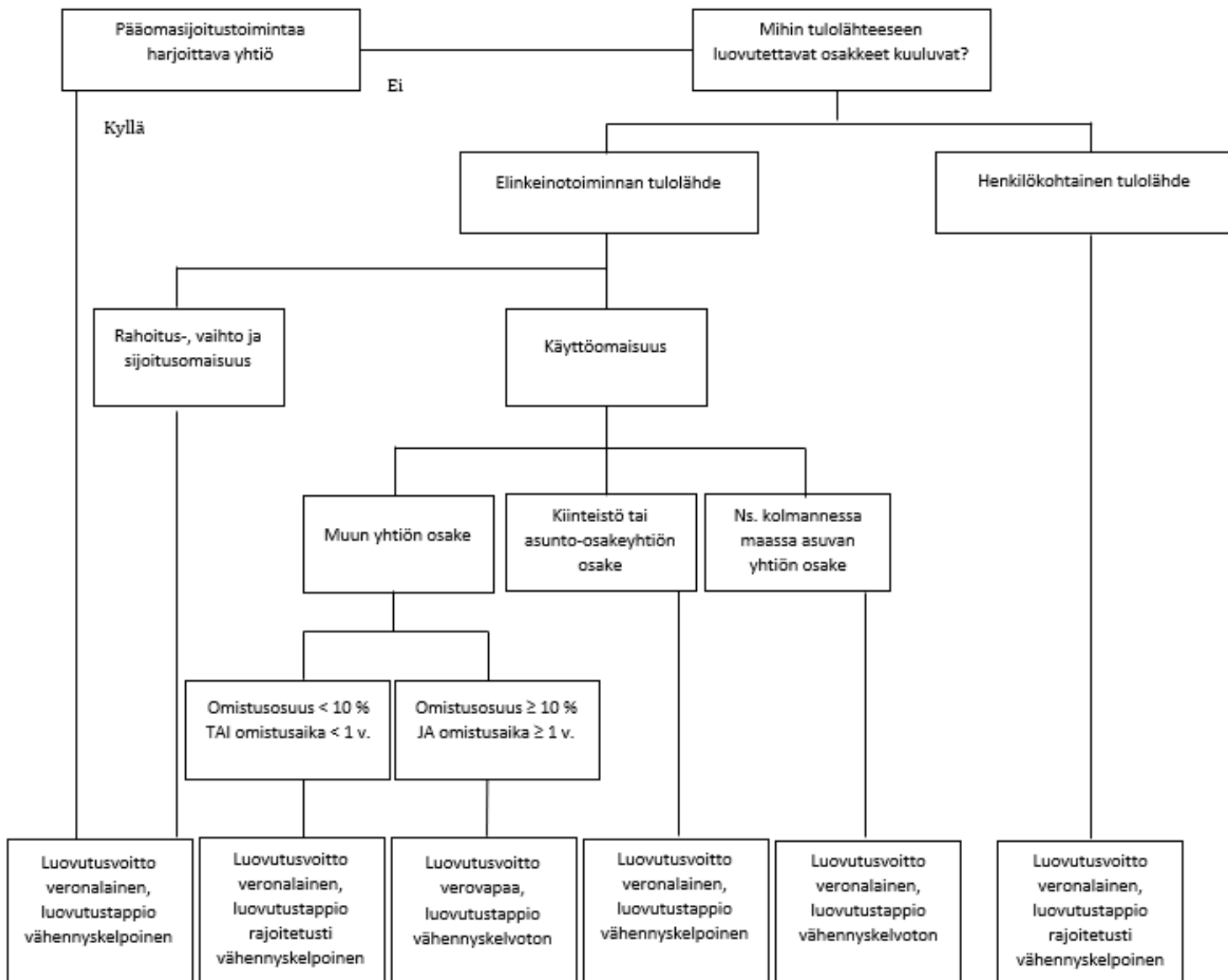
Muissa kuin edellä mainituissa tapauksissa osakkeista ei ole mahdollista tehdä epäkuranttiusvähennyistä. Tällöin arvonalennus vähennetään verotuksessa vasta silloin, kun osake on luovutettu tai sen arvo on menetetty, eli yhtiö on esimerkiksi ajautunut konkurssiin. Konkurssissa olevan yhtiön osakkeiden arvonmenetys voidaan kirjata viimeistään konkurssipesän lopputilityksen antamisen jälkeen. Arvonmenetys voidaan kuitenkin vähentää jo aiemminkin, jos on selvitetty, että verovelvollinen ei tule saamaan konkurssipesästä jako-osuutta (KHO 2011:55). Jos konkurssi raukeaa sen takia, että konkurssipesässä ei ole varoja, arvonmenetys voidaan vähentää yhtiön kaupparekisteristä poistamisen jälkeen.¹⁶⁵

¹⁶³ Andersson & Penttilä 2014, s. 551

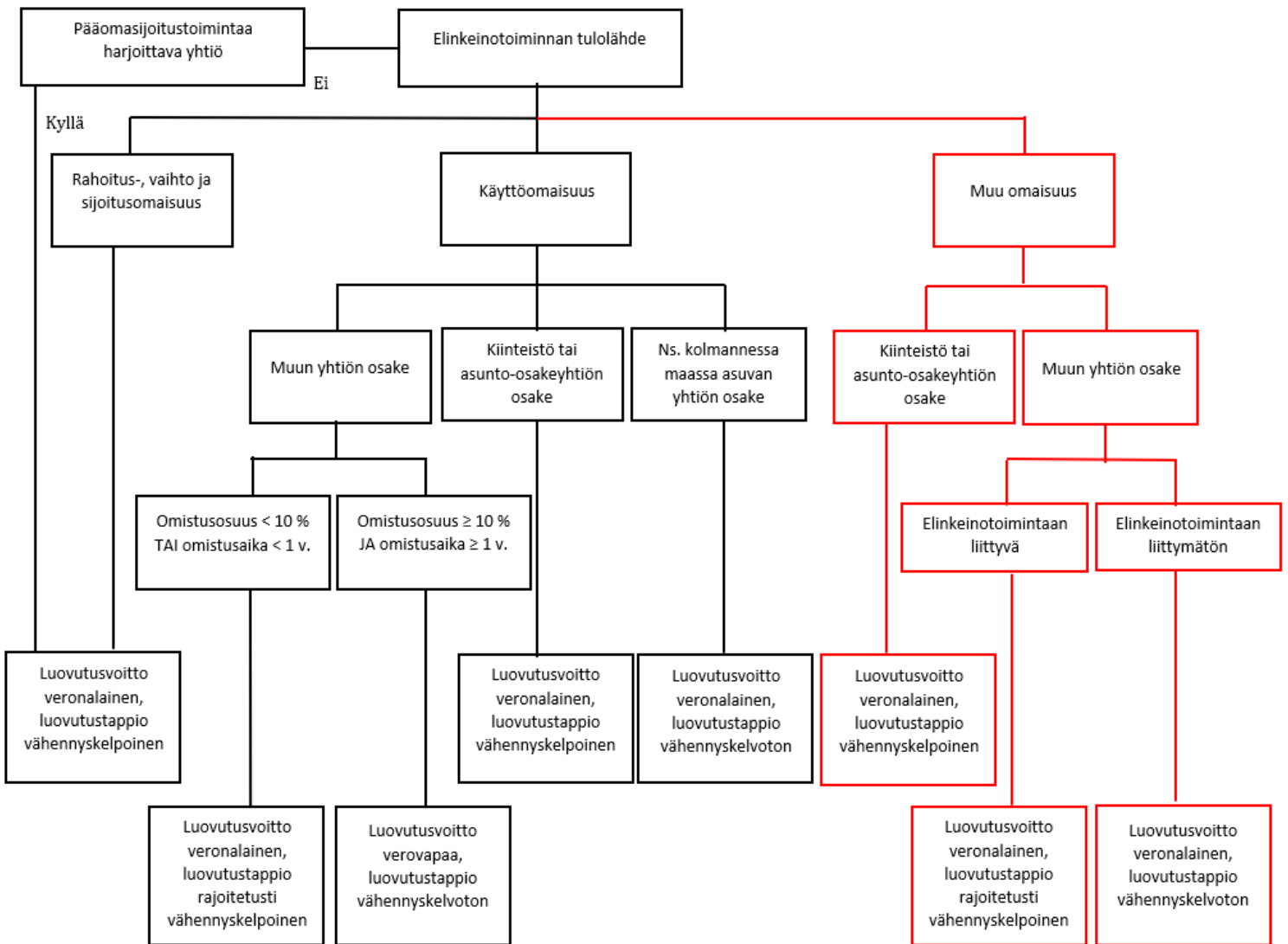
¹⁶⁴ Andersson & Penttilä 2014, s. 149-150

¹⁶⁵ Nieminen 2021, kohta Arvopapereiden arvonalentumisen huomioiminen verotuksessa

Seuraavaksi käsittelen tarkemmin osakeluovutusten verokohtelua. Oheisista kuvioista ilmenee pääpiirteissään osakeluovutusten verokohtelu. Niiden tarkoituksena on selventää säännösten systematiikkaa ja havainnollistaa esityksen kulkua. Kuvioista ilmenee osakeluovutusten verokohtelu tulolähdejaon uudistusta edeltävältä ajalta sekä uudistusta seurannut osakeluovutusten verokohtelun muutos.

Kuvio 2. Osakeluovutusten verotus ennen verovuoden 2020 tulolähdejakoja koskevaa uudistusta

Kuvio 3. Osakeluovutusten verotus verovuoden 2020 tulolähdejako koskevan uudistuksen jälkeen

4.3. Verovapaat osakeluovutukset

Käyttöomaisuuteen kuuluvien osakkeiden luovutuksista saadut voitot säädettiin vuoden 2004 verouudistuksessa kokonaan verovapaiksi elinkeinoverolain 6 b §:ssä säädettyjen edellytysten täytyessä¹⁶⁶. Kyseessä on poikkeus osakeluovutusten veronalaisuudesta.

¹⁶⁶ Ahonen, Arpalhti, Auranen, Etholén, Helokoski, Järvenoja, Kettunen, Klemola, Kuivisto, Liede, Nikkanen, Ojala, Pulkkanen, Sneck, Tannila, Tanska, Uusitalo, Vuopala & Äärilä 2006, s. 11

Elinkeinoverolain 6 b §:n 1 momentin mukaan verovapaassa osakeluovutuksessa osakkeen luovutushinta ei ole veronalaista tuloa ja osakkeen hankintameno ei ole vähennyskelpoinen meno. Verovapaiden osakeluovutusten edellytyksenä on aina, että osakkeet kuuluvat käyttöomaisuuteen.¹⁶⁷ Sen lisäksi, että osakkeen on kuuluttava käyttöomaisuuteen, osakeluovutuksen verovapaudelle on elinkeinoverolain 6 b §:ssä säädetty myös muita edellytyksiä, joiden tulee täytyä.

Elinkeinoverolain 6 b §:n 2 momentin 1 kohdan mukaan ensimmäinen edellytys on, että verovelvollinen on omistanut käyttöomaisuutena pidettävien osakkeiden osakepääomasta vähintään kymmenen prosenttia yhtäjaksoisesti vähintään vuoden. Merkitystä ei ole sillä, kuinka suureen äänivaltaan osakkeet oikeuttavat, vaan vaatimuksella kymmenen prosentin omistusosuudesta tarkoitetaan osuutta yhtiön koko osakekannasta.¹⁶⁸ Lisäksi välillinen omistus esimerkiksi tytäryhtiön kautta ei täytä omistusosuutta koskevaa vaatimusta, vaan omistusosuuden on oltava suora¹⁶⁹.

Yhtäjaksoisen omistuksen vaatimuksella tarkoitetaan elinkeinoverolain 6 b §:n 2 momentin 1 kohdan mukaan, että osakkeet on omistettava yhtäjaksoisesti vähintään vuoden ajanjaksona, joka on päättynyt enintään vuotta ennen luovutusta¹⁷⁰. Vuoden omistusaikaa koskevan vaatimuksen kannalta ei ole riittävää, että osakkeita on useampana ajankohtana omistettu yhteensä vuoden, vaan omistuksen tulee olla yhtäjaksoinen ennen luovutusta¹⁷¹. Laissa ei ole määritelty, miten omistuksen kesto lasketaan. Omistuksen keston määrittämisessä lähtökohtaisesti ratkaisevaa on osakkeiden hankintaa ja luovutusta koskeva sopimuksen tekohetki¹⁷².

Verovapaan luovutusvoiton edellytyksenä ei ole, että kerralla luovutetut osakkeet muodostavat vähintään kymmenen prosenttia luovutettavan yhtiön osakepääomasta.

¹⁶⁷ Kukkonen & Walden 2010a, s. 388

¹⁶⁸ Kukkonen 2007a, s. 269-270

¹⁶⁹ Blomqvist & Malmivaara 2016, s. 148

¹⁷⁰ Collin ja muut 2017, s. 527

¹⁷¹ Blomqvist & Malmivaara 2016, s. 148

¹⁷² Collin ja muut 2017, s. 527

Osakkeita voidaan myydä verovapaasti useassa pienemmässäkin erässä, mikäli omistus säilyy yli kymmenen prosentin.¹⁷³ Kaikki luovutuksen kohteena olevat osakkeet on tullut kuitenkin omistaa yhtäjaksoisesti vähintään vuoden. Mikäli yhtiö myy osakkeitaan siten, että osakkeiden omistusosuudeksi jää alle kymmenen prosenttia, loput osakkeet voidaan luovuttaa verovapaasti vuoden kuluessa siitä, kun omistusosuus on jäänyt alle kymmeneen prosenttiin.¹⁷⁴

Elinkeinoverolain 6 b §:n 2 momentin 2 kohdan mukaan toinen edellytys on, että luovutuksen kohteena olevat käyttöomaisuusosakkeet eivät ole kiinteistö- tai asunto-osakeyhtiön osakkeita, eivätkä sellaisen osakeyhtiön osakkeita, jonka toiminta käsittää pääasiallisesti kiinteistöjen omistamista tai hallintaa. Nämä yhtiöt ovat rajattu käyttöomaisuusosakkeiden verovapaan luovutuksen ulkopuolelle, jotta kiinteistöluovutukset eivät tule yleisen verovapauden piiriin. Säännöksellä on haluttu varmistaa neutraali verokohtelu myös kiinteistöjä omistavien yhtiöiden välillä.¹⁷⁵

Elinkeinoverolain 6 b §:n 2 momentin 3 kohdan mukaan kotimaisen yhtiön käyttöomaisuusosakkeiden lisäksi edellä mainitut säännökset osakeluovutusten verovapaudesta tulevat sovellettavaksi myös sellaisten yhtiöiden osakkeisiin, joita tarkoitetaan Euroopan yhteisöjen neuvoston eri jäsenvaltioissa sijaitseviin emo- ja tytäryhtiöihin sovellettavasta yhteisestä verotusjärjestelmästä annetun direktiivin 2 artiklassa. Lisäksi luovutusvoitto on verovapaa, mikäli luovutuksen kohteena olevan yhtiön asuinmaan ja Suomen välillä on voimassa kaksinkertaisen verotuksen välttämistä koskeva sopimus, jota sovelletaan yhtiön jakamaan osinkoon.¹⁷⁶

Elinkeinoverolain 6 b §:n 3 momentissa on säädetty yksittäisiä rajoituksia käyttöomaisuusosakkeiden verovapaudelle. Säännöksen mukaan luovutushintaa on eräissä tilanteissa oikaistava siten, että sillä on vaikutusta verotettavaan tuloon.

¹⁷³ Kukkonen 2007a, s. 269-270

¹⁷⁴ Verohallinnon ohje VH/5673/00.01.00/2019, kohta 5.1

¹⁷⁵ Raunio, Romppainen, Ukkola & Kotiranta 2014, s. 44

¹⁷⁶ Helminen 2018, s. 96

Ensinnäkin luovutushinta, joka muutoin on verovapaa, on veronalaista tuloa siltä osin kuin luovutushinnan ja poistamattoman hankintamenon erotus johtuu ennen vuotta 2004 vähennetystä arvonalentumispoistosta. Säännös perustuu siihen, että käyttöomaisuusosakkeista voitiin ennen käyttöomaisuusosakkeiden verovapautta koskevaa säännöstä tehdä arvonalentumispoistoja, jotka olivat verotuksessa vähennyskelpoisia. Näin ollen, jos osakkeiden arvo on noussut ennen vuotta 2004 tehdyn arvonalennuksen jälkeen, arvonalentumispoisto on elinkeinoverolain 5 a §:n mukaan palautettava tuloon. Oikaisun seurauksena esimerkiksi verovapaa voitto voi pienentyä.¹⁷⁷

Toiseksi elinkeinoverolain 6 b §:n 3 momentissa on säädetty, että luovutushinta on veronalaista tuloa siltä osin kuin luovutushinnan ja poistamattoman hankintamenon erotus johtuu avustuksesta tai varauksesta, jolla tarkoitetaan lähinnä investointi-, siirtymä tai jälleenhankintavarausta.¹⁷⁸ Se, että julkisyhteisö antaisi verovelvolliselle avustuksen osakkeiden hankintaa varten, on kuitenkin harvinaista. Näin ollen säännös ei voine tulla sovellettavaksi kuin poikkeuksellisesti.

Kolmanneksi elinkeinoverolain 6 b §:n 3 momentin mukaan tuloon voi palautua tappioita, jotka ovat realisoituneet ja vähennetty verotuksessa konsernin sisäisessä osakekaupassa. Säännöksen taustalla on se, että ennen vuotta 2004 voitiin realisoida heikosti menestyneiden osakkeiden arvonalennus myymällä ne konsernin sisällä esimerkiksi toiselle tytäryhtiölle, jolloin luovutustappio oli verotuksessa vähennyskelpoinen. Säännöksen mukaan osakkeiden luovutushinta on veronalaista tuloa siltä osin kuin hinta vastaa aiemmin konsernin sisällä tehdystä luovutuksesta syntynyttä verotuksessa vähennettyä luovutustappiota. Selvyiden vuoksi todettakoon, että veronalainen tulo syntyy osakkeet myyneelle yhtiölle, eikä yhtiölle, joka oli aiemmin vähentänyt luovutustappion verotuksessaan.¹⁷⁹

¹⁷⁷ Andersson & Penttilä 2014, s. 236

¹⁷⁸ Andersson & Penttilä 2014, s. 236

¹⁷⁹ Andersson & Penttilä 2014, s. 237

4.4. Veronalaiset osakeluovutukset

Elinkeinoverolaissa sovelletaan edellä todetun mukaisesti laajaa tulon veronalaisuutta. Elinkeinotulon veronalaisuudesta on säädetty elinkeinoverolain 4 §:n 1 momentissa, jonka mukaan veronalaisia elinkeinotuloja ovat elinkeinotoiminnassa rahana tai rahanarvoisena etuutena saadut tulot. Saman lain 5 §:n 1 kohdan mukaan veronalaisia elinkeinotuloja ovat muun ohessa rahoitus-, vaihto-, sijoitus-, käyttö- ja muusta omaisuudesta sekä muista elinkeinossa käytetyistä aineellisista ja aineettomista hyödykkeistä saadut luovutushinnat ja muut vastikkeet 6 §:n 1 momentin 1 kohdassa säädettyin käyttöomaisuusosakkeita koskevin poikkeuksin.

Tulon veronalaisuutta koskevan pääsäännön perusteella osakkeiden luovutuksesta syntyvät luovutusvoitot ovat lähtökohtaisesti veronalaisia. Veronalaisessa osakeluovutuksessa osakkeen luovutushinta on veronalaista tuloa ja osakkeen poistamaton hankintameno on vähennyskelpoinen meno, ellei vähennyskelpoisuutta ole laissa erikseen rajoitettu. Rahoitus-, vaihto-, ja sijoitusomaisuusosakkeiden sekä muuhun omaisuuteen kuuluvien osakkeiden luovutusvoitto on aina veronalaista¹⁸⁰. Tulolähdejako koskevan uudistuksen yhteydessä muu omaisuus on otettu osaksi tulon laajaa veronalaisuutta koskevaa säännöstä. Näin ollen tulon laaja veronalaisuus koskee myös muun omaisuuden perusteella saatuja tuloja kuten osakkeiden luovutuksesta saatuja voittoja.¹⁸¹

Lisäksi pääomasijoitustoimintaa harjoittavien yhtiöiden käyttöomaisuusosakkeiden luovutusvoitot ovat aina yhtiön verotettavaa tuloa. Pääomasijoitustoimintaa harjoittavan yhtiön osakeluovutuksesta syntyvä luovutusvoitto on elinkeinoverolain 6 §:n 1 momentin 1 kohdan säännöksessä rajattu käyttöomaisuusosakkeiden luovutusvoittoa koskevan verovapauden ulkopuolelle, sillä verosta ei ole haluttu vapauttaa yksittäisellä toimialalla tapahtuvaa elinkeinotoimintaa. Pääomasijoitusyhtiöt

¹⁸⁰ Collin ja muut 2017, s. 521

¹⁸¹ VaVM 29/2018 vp. s. 7

perustetaan yleensä harjoittamaan vain kysymyksessä olevaa sijoitustoimintaa. Jos yhtiö harjoittaa kuitenkin myös muuta elinkeinotoimintaa kuin pääomasijoitustoimintaa, muussa toiminnassa syntyneitä käyttöomaisuusosakkeiden luovutusvoittoja ja -tappioita on kohdeltava käyttöomaisuusosakkeiden verovapautta koskevan säännöksen mukaisesti. Näin ollen tällaiset luovutukset ovat elinkeinoverolain 6 b §:n säännöksen edellytysten täytyessä verovapaita tai vähennyskelvottomia.¹⁸²

Korkeimman hallinto-oikeuden ennakkoratkaisussa KHO 2009 T 1619 pääomasijoitustoimintaa harjoittava yhtiö luovutti käyttöomaisuuteensa kuuluvat osakkeet, jotka yhtiö oli hankkinut pysyvästi omistukseen. Luovutettujen osakkeiden ei katsottu olevan pääomasijoitustoimintaa harjoittavalle yhtiölle verovapaasti luovutettavia osakkeita.

Käyttöomaisuusosakkeet ovat elinkeinoverolain pääsäännön mukaan veronalaisia silloin, kun edellä esittämäni käyttöomaisuusosakkeiden verovapautta koskevat edellytykset eivät tule kyseeseen¹⁸³. Näin ollen käyttöomaisuusosakkeiden luovutusvoitto on veronalainen, jos osakkeiden omistusaika ei ole yhtäjaksoisesti kestänyt vähintään vuoden ajanjaksoa tai osakepääoman omistusosuus ei ole yli kymmentä prosenttia. Myös käyttöomaisuudeksi katsottavien kiinteistö- tai asunto-osakeyhtiön osakkeiden tai sellaisen osakeyhtiön osakkeiden, jonka toiminta käsittää pääasiallisesti kiinteistöjen omistamista tai hallintaa, luovutusvoitot ovat veronalaisia. Lisäksi elinkeinoverolain 6 b §:n 2 momentin 3 kohdassa tarkoitettua niin sanottua kolmannessa maassa sijaitsevan yhtiön, joka ei sijaitse verosopimusvaltiossa, luovutusvoitot ovat veronalaisia.

Osakkeiden luovutusvoiton veronalaisuuteen ei tosiasiallisesti ole tullut tulolähdejakoja ja omaisuuslajeja koskevan uudistuksen yhteydessä muutoksia. Osakkeiden luovutuksesta syntyvää voittoa kohdellaan tulolähdejakoja koskevan uudistuksen jälkeenkin kaikissa omaisuuslajeissa samalla tavoin ja luovutusvoitto on veronalaista lukuun ottamatta edellä käsitellyt elinkeinoverolain 6 b §:n edellytykset täyttäviä käyttöomaisuusosakkeita, jolloin luovutusvoitto on verovapaata. Myös

¹⁸² Juusela 2004, s. 173

¹⁸³ Collin ja muut 2017, s. 521

käyttöomaisuuden kohdalla luovutusvoiton verovapaus on siis rajattu koskemaan vain elinkeinoverolain 6 b §:ssä säädetty edellytykset täyttäviä tilanteita, kun muissa tilanteissa käyttöomaisuusosakkeiden luovutusvoitot ovat muiden omaisuuslajien tapaan veronalaisia. Sen sijaan luovutustappion vähennyskelpoisuudessa on enemmän eroja eri omaisuuslajien kohdalla.

4.5. Luovutustappioiden vähennyskelpoisuus

4.5.1. Kokonaan vähennyskelvoton luovutustappio

Ainoastaan käyttöomaisuusosakkeiden luovutusvoitot voivat olla verovapaita, mikäli edellä esitetyt elinkeinoverolain 6 b §:ssä säädetty edellytykset täyttyvät. Tällöin verovapaasti luovutettavien käyttöomaisuusosakkeiden luovutustappiot ovat vähennyskelvottomia elinkeinoverolain 6 b §:n 1 momentin mukaisesti. Luovutusvoittojen ja -tappioiden symmetrisestä verokohtelusta seuraten käyttöomaisuusosakkeiden luovutushinnan ollessa verovapaata tuloa ja hankintamenon vähennyskelvoton meno, luovutustappio on vähennyskelvoton¹⁸⁴. Tämä muodostaa poikkeuksen luovutustappion vähentämistä koskevaan pääsääntöön.

Lisäksi elinkeinoverolain 6 b §:n 6 momentin mukaisesti niin sanotussa kolmannessa maassa sijaitsevan yhtiön, joka ei sijaitse verosopimusvaltiossa, käyttöomaisuusosakkeiden luovutustappio on vähennyskelvoton. Tämä tarkoittaa, että mainittujen yhtiöiden luovutustappiot ovat vähennyskelvottomia, vaikka luovutusvoitto on aina veronalainen. Kysymyksessä on yksi elinkeinoverolaissa säädettyistä poikkeuksista luovutusvoittojen ja -tappioiden symmetriseen verokohteluun.

¹⁸⁴ Juusela 2004, s. 204

Elinkeinoverolain 7 §:n § 1 momentin perusteella lähtökohtana on, että elinkeinotoiminnassa tulon hankkimisesta ja säilyttämisestä johtuvat menot ja menetykset ovat vähennyskelpoisia. Muun omaisuuden osalta luovutustappion vähennyskelpoisuutta on kuitenkin rajoitettu elinkeinoverolain saman pykälän 2 momentissa. Säännöksen mukaan muuhun omaisuuteen kuuluvan muun kuin tulonhankkimistarkoituksessa käytettävän hyödykkeen hankintameno on vähennyskelpoinen 42 a §:n 2 momentissa säädetyllä tavalla. Säännöksen mukaan vähennyskelpoista on kuitenkin enintään veronalaista luovutushintaa tai muuta vastiketta vastaava määrä. Näin ollen muuhun omaisuuteen katsottavien, muussa kuin tulonhankkimistarkoituksessa omistettujen osakkeiden luovutustappio on vähennyskelvoton. Siten omaisuuslajin ohella se, käytetäänkö omaisuutta tulonhankkimistarkoituksessa, vaikuttaa omaisuuteen liittyvien menojen vähennyskelpoisuuteen.

4.5.2. Rajoitetusti vähennyskelpoinen luovutustappio

Käyttöomaisuusosakkeiden luovutustappio on edellä todetun mukaisesti vähennyskelpoinen, mikäli käyttöomaisuusosakkeiden luovutusvoiton verovapauden edellytykset eivät tule kyseeseen. Käyttöomaisuusosakkeiden hankintamenojen vähentämistä on kuitenkin rajoitettu elinkeinoverolain 6 b §:n 4 momentissa huolimatta siitä, että osakkeiden luovutusvoitto olisi vastaavassa tilanteessa veronalainen. Luovutushinnan ylittävän hankintameno osan, eli luovutustappion saa vähentää vain käyttöomaisuuteen kuuluvien osakkeiden veronalaisista luovutushinnoista verovuonna ja viitenä seuraavana verovuonna. Oikeuskäytännössä on katsottu, että rajoitetusti vähennyskelpoisten tappioiden osalta vähennys tehdään aikajärjestyksessä alkaen vanhimmasta tappiosta¹⁸⁵. Tämä rajoitus ei kuitenkaan koske osakkeiden luovutuksesta syntyneiden tappioiden vähentämistä, jos luovutuksen kohteena on kiinteistö-, tai asunto-osakeyhtiö taikka osakeyhtiö, jonka toiminta käsittää pääasiallisesti kiinteistöjen

¹⁸⁵ Verohallinnon ohje VH/5673/00.01.00/2019, kohta 8.2

omistamista tai hallintaa. Tällaisten käyttöomaisuusosakkeiden verotusta käsitellään vielä jäljempänä.

Käyttöomaisuusosakkeiden luovutustappio voi olla rajoitetusti vähennyskelpoinen kahdessa tapauksessa. Luovutustappio on rajoitetusti vähennyskelpoinen, kun käyttöomaisuusosakkeet on omistettu alle vuoden tai kun käyttöomaisuusosakkeita on omistettu alle kymmenen prosenttia. Jos verovelvollinen ei ole omistanut luovutettuja osakkeita yhtäjaksoisesti vähintään vuoden ajan, on otettava huomioon elinkeinoverolain 6 b §:n 5 momentin säännös luovutustappion määrän oikaisusta. Säännöksen mukaan tällaisessa tilanteessa vähennyskelpoista luovutustappiota laskettaessa siitä vähennetään verovelvollisen luovutetulta yhtiöltä osakkeiden perusteella omistusaikana saama osinko, konserniavustus tai muu niihin verrattava erä, joka on vähentänyt yhtiön varallisuutta.

Myös elinkeinotoimintaan liittyvien muun omaisuuden omaisuuslajiin kuuluvien muiden kuin kiinteistö- tai asunto-osakeyhtiön osakkeiden tai sellaisen osakeyhtiön osakkeiden, jonka toiminta käsittää pääasiallisesti kiinteistöjen omistamista tai hallintaa, hankintamenon vähentämistä on rajoitettu. Luovutustappiot ovat tällöin rajoitetusti vähennyskelpoisia. Elinkeinovalain 8 a §:n mukaan tällaiset elinkeinotoimintaa palvelleen muun omaisuuden luovutustappiot ovat vähennyskelpoisia vain muun omaisuuden luovutuksesta syntyneistä veronalaisista voitoista verovuonna ja viitenä seuraavana verovuotena.¹⁸⁶ Verokohtelun symmetriaperiaate ei näin ollen siis toteudu täysimääräisenä. Luovutustappioiden vähennyskelpoisuudessa on enemmän rajoituksia kuin luovutusvoittojen verovapaudessa.

¹⁸⁶ Penttilä ja muut 2019, s. 146; Malmgrén & Myrsky 2020, s. 195-196

4.5.3. Kokonaan vähennyskelpoinen luovutustappio

Lähtökohtana elinkeinoverolain 7 §:n mukaisesti on, että elinkeinotoiminnassa tulon hankkimisesta ja säilyttämisestä johtuneet menot ja menetykset ovat vähennyskelpoisia. Saman lain 8 §:n 1 kohdan mukaan kokonaan vähennyskelpoisia ovat muun ohessa rahoitus-, vaihto tai sijoitusomaisuuden ja muun omaisuuden hankintamenot 8 a ja 42 §:ssä säädetyin muuta omaisuutta koskevin poikkeuksin.¹⁸⁷

Osakeluovutuksesta syntynyt luovutustappio on elinkeinotoiminnassa aiheutuneiden muiden kulujen tavoin vähennettävissä elinkeinotoiminnan tulosta seuraavan kymmenen verovuoden aikana sitä mukaa kuin tuloa syntyy (TVL 119 §). Jos tappiota ei vähennetä seuraavan kymmenen verovuoden aikana, tappio jää tällöin vähentämättä. Tappio vähennetään tulolähteittäin sitä mukaan kuin voittoa syntyy. Tappiot vähennetään siinä järjestyksessä, kun ne ovat syntyneet.¹⁸⁸

Kokonaan vähennyskelpoisia luovutustappioita ovat elinkeinoverolain 8 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan ensinnäkin rahoitus-, vaihto-, ja sijoitusomaisuusosakkeiden luovutustappiot. Lisäksi muun omaisuuden omaisuuslajiin kuuluvien kiinteistö- tai asunto-osakeyhtiön taikka osakeyhtiön, jonka toiminta tosiasiallisesti käsittää pääasiallisesti kiinteistöjen omistamista tai hallintaa, osakkeiden luovutuksesta syntynyt tappio on kokonaan vähennyskelpoinen. Tällaisissa tilanteissa luovutustappioiden vähennysoikeutta ei ole katsottu tarpeelliseksi rajoittaa.¹⁸⁹

Elinkeinoverolain 8 §:n 1 momentin 2 kohdasta ilmenee lisäksi, että pääomasijoitustoimintaa harjoittavan yhtiön käyttöomaisuusosakkeiden luovutustappio on myös kokonaan vähennyskelpoinen. Myös käyttöomaisuusosakkeiden, jotka ovat kiinteistö- tai asunto-osakeyhtiön osakkeita tai sellaisen osakeyhtiön osakkeita, jonka

¹⁸⁷ Penttilä ja muut 2019, s. 146; Malmgrén & Myrsky 2020, s. 195

¹⁸⁸ Engblom ja muut 2013, s. 63-64

¹⁸⁹ Penttilä ja muut 2019, s. 147

toiminta käsittää pääasiallisesti kiinteistöjen omistamista tai hallintaa, osakkeiden luovutustappiot ovat rajoituksetta vähennyskelpoisia.¹⁹⁰

¹⁹⁰ Collin ja muut 2017, s. 823

5. Johtopäätökset

Tulolähdejako ja henkilökohtaisen tulolähteen poistamista koskeva uudistus on vaikuttanut omaisuuslajien määritelmiin ja korostanut omaisuuslajien merkitystä. Osakkeet sijoitetaan omaisuuslajeihin eri omaisuuslajien keskeisimpien tunnusmerkkien perusteella. Rajan vetäminen eri omaisuuslajeihin kuuluvien osakkeiden välillä on toisinaan oikeuskäytännössä haastavaa. Sijoitettaessa osaketta oikeaan omaisuuslajiin tehdään aina myös tapauskohtaista kokonaisharkintaa, sillä yksiselitteisiä ohjeita osakkeiden ryhmittelyyn ole, joten näin ollen tulkinta saattaa myös hieman elää. Uuden oikeuskäytännön syntyminen osoittaa lopulta, miten omaisuuslajien soveltamisalat kehittyvät ja tulevatko niiden soveltamisalat muuttumaan tulolähdejaon uudistuksen seurauksena.

Henkilökohtaisen tulolähteen poistamisen seurauksena ei tarvitse enää pohtia elinkeinotoiminnan tunnusmerkkejä, mutta tulkintakysymykset ovat siirtyneet uudistuksen myötä omaisuuslajeja koskevaan arviontiin. Tulolähdejaon uudistuksessa ei ollut tarkoituksena muuttaa muiden kuin enintään rahoitusomaisuuden soveltamisalaa. Käytännössä tulolähdejaon uudistus ja muun omaisuuslajin lisääminen elinkeinoverolakiin saattaa muuttaa omaisuuslajien soveltamisaloja. Tulkintakysymysten välttämiseksi eri omaisuuslajien tunnusmerkkien täsmentäminen olisi voinut olla suotavaa. Toisaalta omaisuuslajien määritelmät jättävät lainkäyttäjälle tilaa tapauskohtaiselle harkinnalle, sillä kaikkiin tilanteisiin soveltuvia säännöksiä on vaikeaa luoda etukäteen.

Elinkeinoverolain lähtökohtaiseen tulon veronalaisuuteen perustuen osakkeiden luovutusvoitto on pääsääntöisesti veronalaista. Vastaavasti luovutuksesta syntynyt tappio on vähennyskelpoinen lähes kaikissa omaisuuslajeissa. Rahoitus-, vaihto- ja sijoitusomaisuutta verotetaan samalla tavoin luovutusvoittojen veronalaisuuden ja luovutustappioiden vähennyskelpoisuuden osalta, joten yhtiön näkökulmasta omaisuuslajin valinnalla ei tällöin ole ratkaisevaa merkitystä. Rahoitus-, vaihto-, sijoitus-

ja käyttöomaisuusosakeluovutusten verotus toimitetaan edelleen samalla tavoin kuin ennen tulolähdejakoja koskevaa uudistusta.

Käyttöomaisuuden ja muun omaisuuden omaisuuslajien verokohtelu poikkeaa edellä mainituista omaisuuslajeista. Niiden poikkeavalla verokohtelulla voi olla huomattava vaikutus veron määräytymiseen. Yhtiöllä onkin intressi esittää luovutetut osakkeet yleensä käyttöomaisuutena saavuttaakseen luovutusvoiton verovapauden. Sen sijaan luovutustappiota syntyessä omaisuuden lukeminen muuhun omaisuuteen tai käyttöomaisuuteen on yleensä yhtiön kannalta epäedullista. Symmetriaperiaatteesta poiketen myös sellaisten käyttöomaisuusosakkeiden luovutustappio on rajoitetusti vähennyskelpoinen, joiden vastaava luovutusvoitto olisi veronalainen. Tämän lisäksi muun omaisuuden osakkeiden luovutustappio muodostaa poikkeuksen luovutustappioiden vähennyskelpoisuuteen. Muun omaisuuden luovutustappio on rajoitetusti vähennyskelpoinen vain muun omaisuuden luovutusvoitoista verovuonna ja viitenä seuraavana verovuotena. Lisäksi mikäli osake ei palvele tulonhankkimistoimintaa, tappio ei ole lainkaan vähennyskelpoinen.

Tulolähdejaon uudistus on käytännössä muuttanut muuhun omaisuuteen kuuluvien osakkeiden luovutustappioiden verokohtelua, sillä voimassa olevat luovutustappiota koskevat säännökset poikkeavat ennen tulolähdejaon uudistusta sovelletuista tuloverolain säännöksistä. Ennen tulolähdejaon uudistusta osakeyhtiöiden luovutustappioiden vähennyskelpoisuuteen sovellettiin tuloverolain 50 §:n säännöstä, jonka mukaan omaisuuden luovutuksesta syntynyt tappio vähennetään omaisuuden luovutuksesta saadusta voitosta verovuonna ja viitenä siitä seuraavana vuotena sitä mukaan, kun voittoa kertyy. Muun omaisuuden luovutustappioiden verokohtelu on siten osittain muuttunut yhtiön kannalta joko edullisempaan tai epäedullisempaan suuntaan riippuen omaisuuden laadusta ja käyttötarkoituksesta.

Nykyään luovutustappioiden verokohtelu on ainakin pääsääntöisesti verovelvollisen kannalta edullisempaa, jos luovutuksen kohteena on muuhun omaisuuteen kuuluva

kiinteistö- tai asunto-osakeyhtiö taikka osakeyhtiö, jonka toiminta tosiasiallisesti käsittää pääasiallisesti kiinteistöjen omistamista tai hallintaa. Luovutustappiot voidaan vähentää tällöin elinkeinotoiminnan tulolähteen tulosta seuraavan kymmenen verovuoden aikana. Kiinteistö- tai asunto-osakeyhtiön luovutustappiot ovat omaisuuslajista riippumatta vähennyskelpoisia kaikista elinkeinotulolähteen tuloista, joten niiden kohdalla omaisuuslajin valinnalla ei ole ratkaisevaa merkitystä.

Sen sijaan verokohtelu on muuttunut verovelvollisen kannalta epäedullisemmaksi, jos luovutuksen kohteena on muuta kuin tulonhankkimistarkoituksessa käytettyä muuta omaisuutta, sillä tällöin luovutustappio ei ole lainkaan vähennyskelpoinen. Mikäli luovutus koskee tulonhankkimistarkoituksessa käytettyä muuta omaisuutta, luovutustappioiden verokohtelu on pysynyt käytännössä samana. Aiemmin tällaiset tappiot voitiin vähentää henkilökohtaisessa tulolähteessä omaisuuden luovutuksesta saadusta voitosta verovuonna ja viitenä siitä seuraavana vuotena. Nykyään muun omaisuuden luovutustappiot voidaan vastaavasti vähentää muun omaisuuden luovutuksesta syntyneistä veronalaisista voitoista vastaavassa ajassa.

Vaikka omaisuuslajin valinnassa annetaan jossakin määrin merkitystä verovelvollisen omalle näkemykselle, arviointi tapahtuu lopulta omaisuuslajien tunnusmerkkien perusteella ja verovelvollisen näkemys voidaan sivuuttaa verotuksen toimittajan toimesta. Käyttöomaisuusosakkeiden verovapauteen liittyy myös omistusoikeuden suuruutta ja omistusaikaa koskevia vaatimuksia, joihin verovelvollinen ei voi myynnin jälkeen vaikuttaa. Omaisuuslajia arvioidaan sen koko omistuksen keston ajalta yhtiön harjoittamaan toimintaan peilaten. Ennalta voi olla haastavaa arvioida mihin ratkaisuun verotuksen toimittaja päättyy osakkeen omaisuuslajin osalta sen luovutushetkellä. Vakiintuneen verotuskäytännön muodostuminen onkin merkittävässä asemassa verokohtelun ennustettavuuden ja verovelvollisten yhdenmukaisen kohtelun kannalta.

LÄHDELUETTELO

Kirjallisuus

Ahonen, Tero, Jouni Arpalahti, Kirsi Auranen, Tommi Etholén, Elina Helokoski, Markku Järvenoja, Tarja Kettunen, Anne Klemola, Eija Kuivisto, Hannele Liede, Anu Nikkanen, Ilkka Ojala, Petri Pulkkanen, Timo Sneck, Eija Tannila, Minna Tanska, Susanna Uusitalo, Heikki Vuopala, Leena Äärilä (2006). Yrityksen verosuunnittelu. Helsinki: Talentum.

Airaksinen, Manne, Pekka Pulkkinen, Vesa Rasinaho (2018). Osakeyhtiölaki I. 3. uudistettu painos. Helsinki: Alma Talent.

Andersson, Edward, Seppo Penttilä (2014). Elinkeinoverolain kommentaari 1. uudistettu painos. Helsinki: Talentum.

Blomqvist, Ari, Tero Malmivaara (2016). Osakeyhtiön varojenjako ja verotus. Helsinki: Talentum Pro.

Collin, Suvi, Ari Engblom, Jyrki Holla, Jussi Järvinen, Suvi Lamminsivu, Anne Lampinen, Markku Lepistö, Vesa Paronen, Anna-Leena Rautajuuri, Eric Sandelin, Timo Torkkel, Kristiina Äimä (2017). Elinkeinoverotus 2017. Helsinki: Edita.

Eerola, Antti, Jyrki Holla, Paula Holström, Minna Jokela, Janne Juusela, Markku Järvenoja, Sebastian Kellas, Markku Lepistö, Vesa Paronen, Eric Sandelin, Lauri Soikkeli, Timo Torkkel, Markku O. Tunturi, Eila Vuorilehto (2005). Elinkeinoverotus 2005. Helsinki: Edita.

Engblom, Ari, Jyrki Holla, Jussi Järvinen, Sebastian Kellas, Anne Lampinen, Markku Lepistö, Vesa-Pekka Nuotio, Vesa Paronen, Anna-Leena Rautajuuri, Eric Sandelin, Timo Torkkel, Kristiina Äimä (2013). Elinkeinoverotus. Helsinki: Edita.

Haarala, Marjaana (2005). Konserniverokeskuksen uusista yritysverosäännöksistä antamia ennakkotietoja. Verotus 4/2005

- Helminen, Marjaana (2018). EU-vero-oikeus: välitön verotus. 4. uudistettu painos. Helsinki: Alma Talent.
- Honkamäki, Tuomas, Matti Pennanen (2010). Yritysjärjestelyjen käsikirja – kirjanpito, verotus ja yhtiöoikeus. Helsinki: WSOYpro.
- Husa, Jaakko, Anu Mutanen & Teuvo Pohjolainen (2008). Kirjoitetaan juridiikkaa. 2. uudistettu painos. Helsinki: Talentum Media.
- Immonen, Raimo (2018). Yritysjärjestelyt. 7. uudistettu painos. Helsinki: Alma Talent.
- Juusela, Janne (2004). Osinkojen ja osakeluovutusten verotus. Helsinki: Talentum.
- Järvenoja, Markku (1999). Yrityksen uusi verosuunnittelu. Helsinki: Ajatus.
- Järvenoja, Markku (2011). Käyttöomaisuusosakkeiden luovutusvoiton verovapaus ja luottamuksensuojan soveltuvuus – ratkaisujen KHO 2010:64 ja KHO 2010:50 arviointi. Lakimies 3/2011.
- Kaisanlahti, Timo, Jarmo Leppiniemi (2017). Ratkaisuja tilinpäätäjän ongelmiin. 4. uudistettu painos. Helsinki: Alma Talent.
- Kiviranta, Esko (2000). Maatilaverotus. Helsinki: WSOYpro. Päivittyvä julkaisu, viimeisin päivitys 10.2.2021.
- Kontkanen, Erkki (2002). Pankin verotus. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus.
- Koponen, Juha (2013). Yrittäjän verokäsikirja. 5. uudistettu painos. Helsinki: Verotieto.
- Kukkonen, Matti (2007a). Yrityksen luovutusvoittoverotuksen sudenkuopista. Verotus 3/2007.
- Kukkonen, Matti (2007b). Yrityksen luovutusvoittojen verotus. Helsinki: Talentum.

- Kukkonen, Matti, Anu Torkkeli (2018). Verovapaan osakeluovutusvoiton määrittely EVL 6 b §:n tulkinnan, tulokäsitteen ja osakeyhtiön tulolähteiden näkökulmasta: uudistuksen tarve ja haasteet? Verotus 3/2018.
- Kukkonen, Matti, Risto Walden (2010a). Elinkeinoverolaki käytännössä. 2. uudistettu painos. Helsinki: WSOYpro.
- Kukkonen, Matti, Risto Walden (2010b). Konsernin verosuunnittelu. Helsinki: WSOYpro.
- Kulovaara (2013). Liiketoimintaa vai ei? EVL:n ja TVL:n rajanvetokriteerit pk-yrityksissä. Helsinki: Edita.
- Laakso, Seppo (1990). Oikeudellisesta sääntelystä ja päätöksenteosta. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Malmgrén, Marianne (2021). Käyttöomaisuusosakkeiden luovutusvoittojen verovapaus elinkeinotulolähteessä yhteisöjen tulolähdejaon muutoksen jälkeen. Edilex artikkeli
- Malmgrén, Marianne (2020). Kahdenlaista elinkeinotoimintaa tuloverotuksessa? Edilex oikeustapauskommentti
- Malmgrén, Marianne, Matti Myrsky (2020) Elinkeinotulon verotus. 5. uudistettu painos. Helsinki: Alma Talent.
- Mattila, Pauli K (2008). Tulolähdejako ja sen merkitys verotuksessa. Suomen Verotarkastajat SVT ry:n aikakausjulkaisu Vero-opintopäivät.
- Mattila, Pauli K (2009). Tulolähdejaosta ja sen merkityksestä verotuksessa. Verotus 2/2009.
- Mattila, Pauli K (2010). Poistot verotuksessa. Verotus 5/2010.
- Mattila, Pauli K (2012a). Vähennyskelvottomat menot elinkeinotoiminnassa. Suomen Verotarkastajat SVT ry:n aikakausjulkaisu Vero-opintopäivät.

- Mattila Pauli K (2012b). Liikevarallisuuslajit ja niiden merkitys verotuksessa. Verotus 2/2012.
- Myrsky, Matti (2012). Milloin verotuksessa on kysymys elinkeinotoiminnasta? Defensor Legis 2/2012.
- Myrsky, Matti, Esko Linnakangas (2003). Johdatus elinkeinoverotukseen. Helsinki: Talentum.
- Myrsky, Matti, Timo Räbinä (2014). Henkilökohtaisen tulon verotus. 2. uudistettu painos. Helsinki: Talentum.
- Myrsky, Matti, Niko Svensk (2016). Vero-oikeuden oppikirja. Helsinki: Talentum Pro.
- Määttä, Kalle (2017). Vero-oikeuden perusteet. Helsinki: Kauppakamari.
- Nieminen, Karri (2021). Arvopapereiden arvonalentuminen kirjanpidossa ja verotuksessa. Tilisanomat 1/2021.
- Nykänen, Pekka (2007). Yhtymästä saadun tulo-osuuden verotuksen tulolähde- ja tulolajijaon ongelmia. Verotus 5/2007.
- Ojala, Ilkka (2017). Verokoulu, osa 1: Tuloverotuksen tulolähteet. Tilisanomat 2/2017.
- Ossa, Jaakko (2002). Sijoitustoiminnan verotus ja verosuunnittelu. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus.
- Ossa, Jaakko (2006). Myyntivoittoverotus käytännössä. Helsinki: Tietosanoma.
- Ossa, Jaakko (2013). Tuloverolaki käytännössä. Helsinki: Talentum.
- Ossa, Jaakko (2014). Sukupolvenvaihdos ja yritystoiminnan lopettaminen. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus.
- Penttilä, Seppo (2003). Yrityksen omistajan tuloverotus. 2. uudistettu painos. Helsinki: Talentum.

Penttilä, Seppo (2010). Ovatko pääomasijoitustoiminnan harjoittamisen verotusongelmat selvinneet? Verotus 3/2010.

Penttilä, Seppo (2019). Uudistettu yhteisöjen tulolähdeajattelu. Verotus 2/2019.

Penttilä, Seppo, Pekka Nykänen, Martti Nieminen (2019). Parempaan yritysverotukseen. Helsinki: Edita.

Raitasuo, Santtu (2011). Käyttöomaisuusosakkeiden verovapaiden luovutusten tulkintaongelmista. Verotus 3/2011.

Ranta-Lassila, Hannele (2006). Verotuksen ja kirjanpidon eroista. Suomen Verotarkastajat SVT ry:n aikakausjulkaisu Vero-opintopäivät.

Raunio, Merja, Leena Romppainen, Outi Ukkola, Kare Kotiranta (2014). Varojen jakaminen ja verotus osakeyhtiössä. 3. uudistettu painos. Helsinki: KHT-Media.

Salin, Marjo (2015). Liikkeen- ja ammatinharjoittajan verokirja. 12. uudistettu painos. Helsinki: Verotieto.

Tuori, Kaarlo (2007). Oikeuden ratio ja voluntas. Helsinki: Sanoma Pro.

Viitala, Tomi (2018). Osakeyhtiön voitonjaon verotus – perusteet ja suunnittelu. Helsinki: Kauppakamari.

Villa, Seppo, Manne Airaksinen, Johan Bärlun, Jyrki Jauhiainen, Timo Kisanlahti, Mårten Knuts, Petri Kuoppämäki, Seppo Kymäläinen, Jukka Mähönen, Taina Pihlajarinne, Raitio Juha, Kirsti Rissanen, Klaus Viitanen, Thomas Wilhelmsson (2014) Yritysoikeus. Helsinki: Talentum.

Wikström, Kauko (2008). Yleiset opit verotuksessa ja vero-oikeudessa. 4. uudistettu painos. Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja.

Virallislähteet

HE 92/2004 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle yritys- ja pääomaverouudistukseksi.

HE 257/2018 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi elinkeinotulon verottamisesta annetun lain, tuloverolain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta.

VaVM 29/2018 vp. Valtiovarainvaliokunnan mietintö. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi elinkeinotulon verottamisesta annetun lain, tuloverolain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta.

Verohallinnon ohje. Arvopaperisijoittamisen tulolähde. Dnro A206/200/2014. 9.2.2015

Verohallinnon ohje. Omaisuuden luovutusvoitot ja -tappiot luonnollisen henkilön verotuksessa. Dnro A192/200/2016. 27.12.2016

Verohallinnon ohje. Pääomasijoitustoimintaa harjoittavan osakeyhtiön verotus. Dnro A32/200/2017. 7.4.2017

Verohallinnon ohje. Osakkeiden hankintaan ja luovutukseen liittyvät asiantuntijapalkkiot yrityksen tuloverotuksessa. Dnro A67/200/2018. 13.8.2018

Verohallinnon ohje. Arvopaperien luovutusten verotus. VH/2358/00.01.00/2019. 4.10.2019.

Verohallinnon ohje. Osakkeiden hankintaan ja luovutukseen liittyvät asiantuntijapalkkiot yrityksen tuloverotuksessa. VH/5697/00.01.00/2019. 1.1.2020

Verohallinnon ohje. Eräiden yhteisöjen tulolähdejaon poistaminen. VH/5788/00.01.00/2019. 1.1.2020

Oikeuskäytäntö

KHO 2020 T H1025

KHO 2019:150

KHO 2017:44

KHO 2014:36

KHO 2013:69

KHO 2012:129

KHO 2012:74

KHO 2011:55

KHO 2010:64

KHO 2010:50

KHO 2009 T 1619

KHO 2005:74

KHO 2003:76

KHO 2003 T 941

KHO 2000 T 2885

KHO 1995 T 2805

KHO 1993 T 351

KHO 1992 T 1960

KHO 1991 T 2277

KHO 1988 B 508

KHO 1986 B II 509

KHO 1978 B 539

KHO 1975 B II 506

KVL 2009/73

KVL 2007/31